MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

REGINA JAROŠ
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS MAGISTRANTŪROS IŠTĘSTINĖS STUDIJOS

MOKINIŲ LYDERYSTĖS UGDYMO GALIMYBĖS KAIME

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas doc. dr. Romas Prakapas

Vilnius, 2018 metai

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-04-25

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)]

studentas(-ė)_____,

(vardas, pavardė) patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„_____

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;

2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;

3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbu metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____

(parašas) (vardas, pavardė)

TURINYS

ĮVADAS 4
SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS 8
1. MOKINIŲ LYDERYSTĖS UGDYMO ĮGYVENDINIMO IR VAIKO TEISIŲ KONVENCIJOS SĄSAJOS 9
1.1. Lyderystės samprata 9
1.2. Mokinių lyderystės ugdymas ir įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu 14
1.3. Mokinių lyderystės ugdymas ir įgyvendinimas vietos lygmeniu 20
2. MOKINIŲ LYDERYSTĖS UGDYMO ĮGYVENDINIMO VILNIAUS RAJ. KALVELIŲ KAIME TYRIMAS 25
2.1 Empirinio tyrimo organizavimas ir metodologija 25
2.2 Tyrimo etika 28
2.3 Empirinio tyrimo rezultatų analizė 29
2.3.1. Demografiniai tiriamųjų duomenys 29
2.3.2. Tyrimo analizė 30
IŠVADOS 50
REKOMENDACIJOS 53
LITERATŪRA 54
SANTRAUKA 59
SUMMARY 61
PRIEDAI 63

ĮVADAS

Baigiamojo Magistrinio darbo tema – „ *Mokinių lyderystės ugdymo galimybės kaime„*

Aktualumas ir naujumas. Šiandieniniame globaliame pasaulyje yra akcentuojamos ne tik žinios ir gebėjimai, bet ir savarankiškos, kūribingos ir žiniomis grįstos lyderystės ugdymas. Lyderystė yra apibrėžiama kaip asmeninė savybė, kuri ugdoma šiuolaikinėje švietimo įstaigoje. „Lietuvos mokykla – atvira pasauliui“ – tai ketvirtasis nacionalinis švietimo lyderystės forumas vykęs 2018 m. vasario 28 d. – kovo 1 d. Vilniuje. Šiandieninė švietimo bendruomenė kalba apie naują mokyklą, gyvuojančią laisvoje šalyje, atvirą naujoms idėjoms, kultūroms, skirtingiems mokiniams ir jų šeimoms, socialiniams, kultūriniams iššūkiams ir naujoms galimybėms. Švietimo sistemos užduotis yra parengti aukštos kvalifikacijos švietimo vadybos profesionalus - lyderius, gebančius kurti ir įgyvendinti lyderystės vardan mokymosi misiją įvairaus tipo ugdymo įstaigose ir švietimo valdymo ir savivaldos institucijose, t.y. pasiekti kokybinių pokyčių bei visapusiškų lyderystės raiškos švietimo kontekste rezultatų: sėkmingo mokinių ir bendruomenių mokymosi. Lyderystės mokymuisi reikalinga visų švietimo sistemos dalyvių parama: nacionalinio, regioninio (savivaldybės), mokyklos (švietimo institucijos) lygmens.

Temos ištirtumas. Vaiko teisių konvencijos I dalies 1 straipsnyje yra teigiama, kad „ ... vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau.„ Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę ir sutaria kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius sugebėjimus (Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501). Kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, ugdyti pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, parengti vaiką sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje, ugdyti pagarbą gamtai (Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501).

EBPO „Inovacijų strategija“(OECD, 2008) tikslai yra naujovių kūrimas, kurių pagrindas - platus išsilavinimas, platus įgytų gebėjimų spektras bei lankstus jų atnaujinimas. „ES 2020“ yra įtvirtintos mokymosi visą gyvenimą, švietimo ir mokslo kokybės bei veiksmingumo gerinimo; vienodų galimybių, novatoriškumo ir kūrybingumo visuose švietimo ir mokymo lygmenyse didinimo nuostatas.

Švietimui aktualiuose dokumentuose keliami švietimo ir mokymo tikslai. Lietuvos Respublikos švietimo ministro pasirašytame įsakymae (Žin., 2008, Nr. ISA -3219) „Dėl formaliojo švietimo kokybės sistemos koncepcijos patvirtinimo“ aiškiai ir konkrečiai įvardijama lyderystė mokykloje. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 2011, Nr. 38-1804) yra įtvirtintos ugdymo , žinių siekimo, savarankiškumo, atsakomybės ir patriotiškumo nuostatos. Šiandieniniai

ugdymo tikslai yra ugdyti šiuolaikines kultūros ir technologijų lygį atitinkančias kompetencijas; tenkinti mokymosi poreikį, ugdyti kultūrinę tapatybę, puoselėti pilietinės ir politinės kultūros pagrindus. Pagrindinius valstybės poreikius įvardija Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (Žin., 2012, Nr. 61-3050), iškėlusi sumanios Lietuvos viziją. Remiantis valstybine švietimo 2013–2022 metų strategija, švietimas Lietuvoje turėtų sutelkti visas pastangas esminiams pokyčiams, atsižvelgiant į visuomenės poreikius, nuostatas, pasaulines švietimo filosofijos, politikos ir praktikos tendencijas, naujausius Lietuvos ir Europos Sąjungos švietimo būklės duomenis, ir tam kryptingai skirti finansinius, materialinius ir intelektinius išteklius. Pasirašius Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centro, Projekto vykdytojo ir Europos socialinio fondo agentūros sutartį (2017 m. vasario 24 d.), prasidėjo „Lyderių laiko 3“ įgyvendinimas. Ši programa skira ir patyrusiems, ir mažiau patyrusiems švietimo bendruomenės atstovams bei visų tipų mokyklų vadovams, pavaduotojams, visų dalykų mokytojams, nacionalinio lygmens bei savivaldybių specialistams, linkusiems į savarankišką studijavimą ir refleksiją. Projekto vizija - kiekvienas asmuo yra atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas.

Reformuojant Lietuvos mokyklas bei diegiant naujas vadybos sistemas gvildenami mokyklų autonomiško valdymo principai, kaitos elementai. Kiek mokykla geba pasinaudoti turima autonomija, kiek stipri lyderystės raiška mokyklose, kokį vaidmenį šiame procese vaidina mokyklų vadovų ir kitų bendruomenės narių lyderystė. Šią temą nagrinėjo Urbanovič, Navickaitė (2016), Valuckienė (2015), Katiliūtė (2012), Marzano, Waters, McNulty, (2011), Lambert. (2011) Watson (2009), Pont, Nusche, Moorman (2008) ir daugelis kitų autorių.. Lyderystės sampratas, klasifikacijas bei požymius nagrinėjo Dukynaitė (2015), Glickman (2010) ir kt. Šių tyrimų pradininkai yra Francis Galton (1822-1911), Gabriel Thard (1843-1904) Ralph Stogdill ir Richardas Mannas (1959) ir kt. Mokyklos lyderystės aplinkoje mokytojų lyderystė yra reikšminga ir svarbi – šia tema rašė tokie autoriai kaip Cibulskas, Žydžiūnaitė, (2012), Beresnevičiūtė (2012), Gofee, Jones (2007) ir kt.

Tyrimo problema. Šiuolaikinė mokykla turėtų padėti kiekvienam moksleiviui identifikuoti save kaip atsakingą, laisvą ir aktyvią asmenybę. Mokykloje turi būti formuojami pagrindiniai asmenybės bruožai, remiantis kiekvieno mokinio, kaip unikalios asmenybės, kuri turi savo interesus, poreikius, pažiūras, asmenines vertybes priėmimu, siekiant įgyvendinti teisę pasirinkti savęs kūrimo ir apsisprendimo kelią. Lyderystės plėtra yra ne tik asmens poreikis kaip toks, bet jos plėtra yra svarbi atsižvelgiant į vyraujančią socialinę-politinę ir ekonominę transformaciją Šios ir kitos teisės yra numatytos kiekvienam vaikui Vaiko teisių konvencijoje, kurios narė (dalyvė) yra ir Lietuva.

Lietuvos visuomenės kontekste lyderystė yra vienas iš svarbiausių mokyklos veiksmingumą lemiančių veiksnių, todėl lyderystė mokykloje tapo švietimo politikų prioritetu tarptautiniu mastu. Akivaizdu, kad reikia kurti moksleivių lyderystės įgūdžių ugdymo programas. Švietimo sistema yra pagrįsta įstatymais ir teisės aktais, todėl svarbu sudaryti tinkamą įstatyminę ir metodinę bazes lyderystės atsiradimui ir plėtrai bendrojo ugdymo įstaigose. Pagrindinis darbe keliamas klausimas - kokios mokinių lyderystės ugdymo galimybės kaime vertinant iš Vaiko teisių konvencijos nuostatų.

Tyrimo objektas. Mokinių lyderystės ugdymas kaime.

Tyrimo tikslas: ištirti mokinių lyderystės ugdymo galimybes kaime.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti lyderystės sampratą.
2. Įvardinti vaikų lyderystės ugdymo prielaidas.
3. Atskleisti lyderystės ugdymo sąsajas su vaiko teisių konvencija ir atskirų principų įgyvendinimu.
4. Įvertinti lyderystės ugdymo galimybes kaimo mokykloje.

Tyrimo metodai.

1. Mokslinės literatūros, teisės aktų, susijusių su vaiko teisių įgyvendinimu ir švietimo dokumentų analizė, siekiant išanalizuoti ir atskleisti lyderystės teorijų sampratas bei ištirti lyderystės galimybių raišką švietimo dokumentuose.

2. Apklausa raštu. Parengta anketa mokiniams, remiantis vaiko teisių konvencija siekiant nustatyti lyderystės ugdymą kaimo bendrojo ugdymo mokykloje.

3. Apklausos raštu statistinė duomenų analizė. Tyrimo duomenų statistiniai analizei atlikti buvo naudojama SPSS (angl. Statistical Package for Social Science) programos 17.0 versija. Diagramoms atvaizduoti buvo naudojama MS Excel 2010.

Tyrimo imtis. Siekiant ištirti mokinių lyderystės ugdymo galimybes kaime buvo atliktas tyrimas ir išanalizuoti duomenys. Iš viso tyrime dalyvavo 144 kaimo mokyklos mokiniai. Buvo atrinkta lygiai 72 mergaitės ir 72 berniukai, kiekvienoje klasėje po 24 mokinius (12 mergaičių ir 12 berniukų). 12 metų amžiaus mokiniai sudarė 8,3 proc. (N=12), 14 metų sudarė 20,8 proc. (N=30), 15 metų sudarė 25 proc. (N=36), 16 metų sudarė 20,8 proc. (N=30), 17 metų sudarė 12,5 proc.

(N=18) ir 18 metų sudarė 12,5 proc. (N=18) mokiniai. Suskirsčius į grupes didžiąją daugumą sudarė 15 – 18 metų mokiniai 70,8 proc. (N=102) ir 29,2 proc. (N=42) 12 – 14 metų mokiniai.

Tyrimo etika. Prieš atliekant tyrimą visi apklausoje dalyvavę respondentai buvo informuoti, kad tyrimas yra anonimiškas ir jos rezultatai bus naudojami tik magistrinio darbo tiriamosios dalies rašymui. Gauti duomenys viešai publikuojami nebus.

Darbo struktūra: Darbas susideda iš Įvado - 4 pusl., Sąvokų žodynėlio - 1 pusl., Dviejų dalių: 1. Mokinių lyderystės ugdymo įgyvendinimo ir VTK (vaiko teisių konvencijos) sąsajos teorinės analizės - 16 pusl. 2. Mokinių lyderystės ugdymo įgyvendinimo Vilniaus raj. Kalvelių kaime tyrimas - 24 pusl. Išvadų - 3 pusl., Rekomendacijų - 1 pusl., Literatūros sąrašo - 6 pusl. , Santrauka - 2 pusl., Summary 2 pusl.., Priedų - .5 pusl. Viso darbo apimtis yra – 71 pusl. Darbas atliktas remiantis Mykolo Riomerio Universiteto metodiniais nurodymais.

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Bendrasis ugdymas – pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas, vidurinis ugdymas (LR švietimo įstatymas 2011, Nr. XI-1281, str. nr. 2).

Kaimo vietovė – kaimas, miestelis ar miestas, kurio gyventojų skaičius neviršija šešių tūkstančių (LR žemės ūkio, maisto ir kaimo plėtros įstatymas 2002, Nr. IX-987, str. nr. 2).

Kūrybingumas – tai asmens savybė, kuri pasireiškia minčių, idėjų, sumanymų originalumu atliekant mokyklines užduotis, senų idėjų kritika, naujų ieškojimu ir radimu.

Lyderis- yra žmogus, galintys kūrybingai mąstyti ir veikti netradicinėse situacijose bei įtakoti kitus asmenis, laikomi lyderiais (http://lyderis.eu/lyderyste/lyderyste/).

Lyderystė – tai procesas, kurio metu, pasitelkus asmens gebėjimą motyvuoti ir vesti, daroma įtaka darbuotojams (pasekėjams), kad būtų pasiekti bendri organizacijos tikslai (Northouse, 2009, p.15)

Mokinys – asmuo, kuris mokosi (LR švietimo įstatymas 2011, Nr. XI-1281, str. nr. 2).

Mokykla – juridinis asmuo, valstybės narės juridinio asmens ar kitos organizacijos padalinys, įsteigtas Lietuvos Respublikoje teisės aktų nustatyta tvarka, kurio pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) neformalusis švietimas (LR švietimo įstatymas 2011, Nr. XI-1281, str. nr. 2).

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (LR švietimo įstatymas 2011, Nr. XI-1281, str. nr. 2).

Neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija 2005, Nr. ISAK-2695, I dalis).

Sąsaja – atskirų elementų, reiškinių, dalykų ryšys, siejimasis (elektroninis Lietuvių kalbos žodynas3).

Ugdymas- dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant (LR švietimo įstatymas 2011, Nr. XI-1281, str. nr. 2).

1. MOKINIŲ LYDERYSTĖS UGDYMO ĮGYVENDINIMO IR VAIKO TEISIŲ KONVENCIJOS SĄSAJOS

1.1. Lyderystės samprata

Terminą lyderystę vienareikšmiškai apibrėžti ir įvardinti yra labai sudėtinga, kadangi kiekvienas mokslininkas turi skirtingą požiūrį į lyderystę.

Lyderystė yra procesas, kurio metu vienas iš grupės narių (jos lyderis) daro įtaką kitiems grupės nariams, siekdamas tam tikrų grupių tikslų (Adelman, Marquis, Sabatos-DeVito, 2010).

Lyderis yra tas asmuo, kuriam kiti grupės nariai suteikia teisę priimti atsakingiausius sprendimus, turinčius įtakos jų interesams (Bento, 2011). Viena iš lyderiavimo savybių yra bent vieno pasekėjo buvimas. Lyderis geba vadovauti ir užtikrinti sąsają žmonių sistemoje, kuri prisideda prie konkrečių problemų sprendimo bendram tikslui pasiekti. Tai reiškia, kad lyderis yra žmonių sistemos gyvavimo elementas (Gumuliauskienė, Matusevičienė, 2013)

Lyderiavimo tema yra neatskiriama socialinės psichologijos dalis nuo pirmųjų jos egzistavimo dienų. Iki šiol psichologai nustatė keletą pagrindinių teorinių požiūrių, kurie leidžia suprasti lyderiavimo kilmę. Tarp jų visų pirma galima išskirti požiūrį, pagrįstą lyderio asmeninėmis savybėmis. Tai savybių teorija, elgsenos ir situaciniai požiūriai. "Charizmatiškumo teorija" išplėtojo anglų psichologas ir antropologas Francis Galton (1822-1911), kuris bandė paaiškinti lyderiavimą paveldimumo pagrindu, taip pat Vokietijos psichologai XIX pabaigoje - XX amžiuje daugiausia dėmesio skyrė lyderio įgimtoms savybėms. Lyderis, pasak šios teorijos gali būti tik asmuo, kuris turi tam tikrą rinkinį asmenybės ir psichologinių bruožų. Įvairūs autoriai bandė nustatyti šias lyderiui būdingas savybes ar charakteristikas. Taigi, prancūzų sociologas, vienas iš socialinės psichologijos atstovų Gabriel Thard (1843-1904) priskyrė lyderiams savotišką savybių derinį, pvz kūrybinio talento. Lyderio asmenybę apibūdina jo tautietis Gustave Le Bon (1841-1931) iš to paties taško, tačiau pažymėdamas jame kitokius bruožus: stiprus tikėjimas, fanatizmas , idėjų manija, ,,aklas tikėjimą" nuversti kalnus ". Protas, intelektas, pasak Le Bon nėra lyderio savybės, kaip "mąstytojo per aiškiai matomas problemas, jų sudėtingumą, todėl ir turėdamas labai gilius įsitikinimus, jam jo pastangos atrodo vertos." Pasak jo, tik "fanatikai, turintys ribotą proto, bet su energingo charakterio savybėmis ir stipria aistra gali pagrįsti ir sužadinti mases" (Kiel ir Watson, 2009).

Amerikos socialinėje psichologijoje ypač daug dėmesio buvo skiriama vadovavimo funkcijų rinkiniams, nes buvo sukurta bandymų sistema, skirta žmonėms - galimų lyderių atrankai, vykdyti. Šia kryptimi buvo atlikti šimtai studijų, dėl kurių buvo sukurtas ilgas nustatytų lyderiavimo bruožų sąrašas. 1940 m. K. Bairdas sudarė 79 "lyderio" bruožus, kuriuos paminėjo įvairūs tyrinėtojai. Tarp jų, ypač, buvo akcentuojama iniciatyva, bendravimas, humoro jausmas, entuziazmas, pasitikėjimas, draugiškumas (Marzano, Waters, McNulty, 2011). 1948 m. Ralph Stogdill ir 1959 m. Richardas Mannas bandė apibendrinti visas anksčiau nustatytas lyderiavimo savybes. Taigi Stogdillas priėjo prie išvados, kad iš esmės lyderius apibūdina penkios savybės: 1) protas ar intelektualiniai sugebėjimai; 2) dominavimas 3) pasitikėjimas savimi; 4) veiklumas ir energija; 5) žinios aktualiu klausimu (Schyns, Kiefer, Tymon, 2011). Vėliau R. Stogdillas pridėjo jiems budrumą, populiarumą, iškalbingumą, tačiau visos šios savybės nepakankamai paaiškino lyderio išvaizdos pobūdį. Daugelis jų turėjo šiuos bruožus ir liko pasekėjai, o ne lyderiai. Kaip rezultatas, lyginant tarpusavyje daugiau nei 120 tyrimų lyderio bruožų R. Stogdill padarė išvadą, kad nėra rimtų mokslinių duomenų apie ilgalaikio lyderio savybes (Schyns, Kiefer, Tymon, 2011). Iš tiesų, jei mes pažvelgtume į šių funkcijų skirtingų autorių nuomones, nė viena iš jų neturi tvirtos vietos sąraše: 65% šių bruožų apskritai buvo paminėta tik vieną kartą, 16-20% - du kartus, 4-5% - tris kartus, ir tik 5 % požymių buvo paminėti keturis kartus (Falschlehner, 2014). Nenuoseklumas egzistavo net dėl tokių funkcijų kaip "valios" ir "proto" ir tai davė pagrindo abejoti net ir daugiau ar mažiau stabilus funkcijų sąrašas reikalingų lyderių bruožų, o ypač esamų jame. Tapo aišku, kad negali būti garantijos, kad turėdamas tam tikrus paminėtus asmenybės bruožus individas taps lyderis. Tai reiškia, kad lyderiu gali būti kiekvienas, net tik formaliai paskirtas grupės lyderis. Tačiau lyderystės apibrėžimų įvairovėje galima įžvelgti panašumų - būtini trys vyraujantys elementai: grupės (sekėjai), tikslas (kontekstas) ir įtaka (žr. 1 pav.)

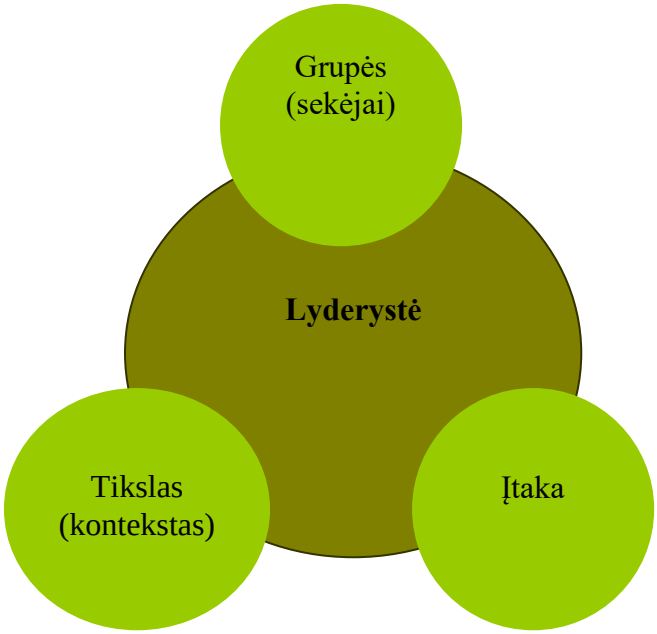

1 pav. Lyderystės elementai (Northouse, 2009)

Lyderystė – asmeninės lyderio įtakos sekėjams inspiruojant vizijas ir pokyčius, būdas ir rezultatas, pasireiškiantis kaip lyderio ir sekėjų, siekiančių bendrų tikslų, sąveikos procesas (Šilingienė, 2012). Taigi lyderystė įmanoma tik esant grupei ir tik tada galima sutelkti grupės narius sėkmingai siekti bendrų tikslų arba daryti poveikį bendrą tikslą turintiems žmonėms. Lyderystės kaip proceso įvardijimas reikšia, kad lyderis daro poveikį pasekėjams ir atvirkščiai – pasekėjai veikia lyderį. Toks apibrėžimas reiškia, kad lyderystė ne vienakryptis įvykis, o sąveika.

Pastaraisiais dešimtmečiais lyderystės reiškinys neaplenkia ir mokyklos. Švietimo ir mokymo misija plačiąja prasme – siekti aktyvaus pilietiškumo, asmeninio tobulėjimo ir gerovės. Mokinių lyderystė bei jos ugdymas yra glaudžiai susiję su Vaiko teisių konvencija (toliau VTK), Lietuvos švietimo įstatymais, Valstybės pažangos strategija. Šiuose teisės aktuose ir įstatymuose yra apibrėžtos vaiko teisės į lydėrystės udymą tarptautiniame ir nacionaliniame lygmenyse. VTK yra rašoma, kad vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę; todėl ši teisė apima laisvę ieškoti, gauti ir perduoti bet kokio pobūdžio informaciją ir idėjas nepaisant sienų žodine, rašytine arba spausdinta forma, meno kūriniais arba kitais vaiko pasirinktais būdais. Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę. (Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501).

Daugelio valstybių patirtis rodo, kad jei projektuoji ambicingus planus bei sisteminius pokyčius kokybės link, daugiau mokinių yra įtraukiami į popamokines veiklas ir daugiau mokinių nori tobulėti patys. Esminės lyderystės plėtros mokykloje prielaidos – veiklos autonomiškumas, galimybė veikti laisvai siekiant užsibrėžto tikslo, mokyklų struktūros įvairovė, procesų

reglamentavimo mažinimas. Šiuo metu jau yra suprantama, kad lyderystės ugdymas mokykloje užtikrina kokybę ir konkurencinį pranašumą darbo rinkoje.

Yra daug įrodymų, leidžiančių manyti, kad kai moksleiviai įsitraukia į mokinių lyderiavimo programas - jos teigiamai veikia jų mokymosi rezultatus (žr. 2 pav.).

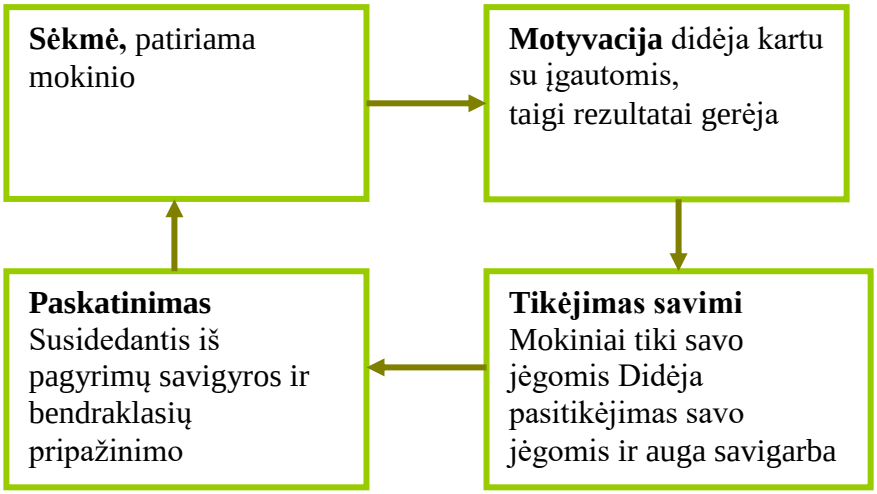

2 pav. Gerasis mokinio mokymosi ciklas

Šaltinis: sudaryta pagal Pettis, 2006, p. 6

Kiekvienas ciklo ratas sąlygoja mokinio augimą ir tobulėjimą, jo mokymosi kompetencijos ugdymą(si). Kalbant apie lyderystę svarbus vaidmuo tenka švietimo įstaigos darbuotojui ugdytojui. Lyderystės mokykloje modeliai nėra apibrėžti, todėl lyderystė mokykloje vyksta spontaniškai. Valstybinėje švietimo 2013-2022 strategijos nuostatose minėta, kad „ugdytojai lyderiai yra veiklūs, smalsūs, apmąsto savo veiklą (reflektuoja), tobulina darbo įgūdžius, prisiima atsakomybę už mokinių ugdymą ir pasitiki savimi“.Moksliniuose tyrimuose skirtingi autoriai skirtingai apibrėžia, ko tikimąsi iš ugdytojo lyderystės kontekste (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Ugdytojas lyderis lyderystės kontekste

Autorius	Lūkesčiai iš lyderio ugdytojo
Bento, 2011	Toliau mokytis ir tobulinti mokymosi procesą Organizuoti ir atlikti įstaigos veiklos rezultatus Dalyvauja sprendimų priėmimo procese Organizuoja kvalifikacijos ugdymą, Konsultuoja ir padeda individualiai pedagogams Dalyvauja veiklos vertinimo procese, suteikiant tinkamą įvertinimą ir grįžtamąjį ryšį
Harris, 2008	Siekiant autentiškumo savo pedagoginėje veikloje Skleidžia gerąją patirtį ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir už jos ribų Kuria pasitikėjimą ugdymo įstaiga Siekia į ugdymo procesą įtraukti visą ugdymo įstaigos bendruomenę
Cetin, Keser, 2015	Įvertinimas Kultūra Vizija Planavimas Grįžtamasis ryšys

Nėra vieno geriausio lyderystės modelio, kurį galima taikyti įvairiose mokyklose. Kaip teigiama ,,Lyderystės vystymosi mokykloje modelis'' (2011) tyrime, Lietuvos mokyklose buvo nustatyti septyni praktikoje įgyvendinami lyderystės modeliai: dalyvaujančioji lyderystė; kooperatyvi lyderystė; bendradarbiaujanti lyderystė; tvarioji lyderystė; transformacinė lyderystė; dalinė lyderystė; autokratinė lyderystė.

Apibendrinus galima teigti, kad nėra vieningos teorijos, kuri apibrėžtų lydrystės sampratą. Iš daugybės teorinių požiūrių galima išskirti požiūrį, pagrįstą lyderio asmeninėmis savybėmis. Tai savybių teorija, elgsenos ir situaciniai požiūriai. Lyderis, pasak šios teorijos gali būti tik asmuo, kuris turi tam tikrą rinkinį asmenybės ir psichologinių bruožų. Amerikos socialinėje psichologijoje ypač daug dėmesio buvo skiriama vadovavimo funkcijų rinkiniams. Tačiau lyderystės apibrėžimų įvairovėje galima įžvelgti ir panašumų - būtini trys vyraujantys elementai: grupės (sekėjai), tikslas (kontekatas) ir įtaka. Mokinių lyderystė yra glaudžiai susijusi su VTK (vaiko teisėmis) įgyvendinimu, Lietuvos švietimo įstatymais, Valstybės pažangos strategija. Šiuose dokumentuose yra įtvirtintos mokinių lyderystės ugdymo nuostatos, kurių tikslas - atviras kūrybingas ir atsakingas žmogus.

1.2. Mokinių lyderystės ugdymas ir įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu

Šiandieniniai ugdymo tikslai yra ugdyti šiuolaikines kultūros ir technologijų lygį atitinkančias kompetencijas; tenkinti mokymosi poreikį, ugdyti kultūrinę tapatybę, puoselėti pilietinės ir politinės kultūros pagrindus. Lietuvos Respublikos švietimo ministro pasirašytame įsakymae (Žin., 2008, Nr. ISA -3219) „Dėl formaliojo švietimo kokybės sistemos koncepcijos patvirtinimo“ aiškiai ir konkrečiai įvardijama lyderystė mokykloje. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 2011, Nr. 38-1804) yra įtvirtintos ugdymo , žinių siekimo, savarankiškumo, atsakomybės ir patriotiškumo nuostatos. VTK yra apibrėžiama, kad valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, teisę laisvai reikšti savo nuomonę, bei teisę būti išklausytam, teisę mokytis ir pan.

Kaip teigia R. J. Marzano, T. Waters, B. A. McNulty lyderystė ir jos svarba pastaruoju metu ypatingai akcentuojama mokykloms (Marzano, Waters, McNulty, 2011). Sąvoka "mokinių lyderystė" reiškia švietimo principus ir praktiką, atspindinčią vaikų teikiamų galimybių ir paramos vaidmenį priimant jiems sprendimus. Veiksmingo mokinių lyderiavimo principai yra šie:

- Pripažįstant, kad mokiniai turi loginių perspektyvų ir nuomonių apie dalykus, kurie svarbūs klasėje, mokykloje ir bendruomenėje.

- Teikiant mokiniams aktyvų vaidmenį sprendžiant šiuos klausimus, taip pat įgyvendinant šiuos sprendimus.

- Įgalinant mokinius dalyvauti aktyviuose sprendimuose.

K. Leithwood ir kt. (2006) teigia, kad mokiniams yra daug galimybių prisidėti prie mokyklos gyvenimo, dalyvaujant konkrečiose mokinių ir platesnėse mokyklos bendruomenių srityse: mokyklos taryba, kovos su patyčiomis ambasadoriai, ekologinis komitetas ir pan. Mokyklų lyderystė pagal daromą įtaką mokinių mokymuisi yra antroji pagal svarbą po mokymosi klasėse. Darbuotojų įsitraukimas į mokyklos veiklą priklauso nuo aiškiai nubrėžtų lyderystės ribų.
2 lentelėje pateikta švietimui aktualiuose dokumentuose keliamų švietimo ir ugdymo tikslų lyginamoji analizė: EBPO organizacijos „Inovacijų strategijos“, Europos Sąjungos programos „ES 2020“ švietimo tikslų, VTK bei Lietuvos švietimo įstatymo lyginamoji analizė.

2 lentelė

Švietimui aktualiuose dokumentuose keliami švietimo ir ugdymo tikslai

EBPO „Inovacijų strategija“(OECD, 2008) / **ES 2020“(**ec.europa.eu › European Commission › Švietimas ir mokymas)	**Vaiko teisių konvencija** (Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501)	**Lietuvos švietimo įstatymas** (Žin., 1991-06-25 Nr. I-1489.)
EBPO „Inovacijų strategija“ Veikli, solidari, besimokanti visuomenė; Orientacija į kūrybingumo, pilietiškumo, lyderystės ugdymą; Veiksmingos mokymosi visą gyvenimą sistemos kūrimas; Visų besimokančių asmenų gabumus atskleidžiančių programų kūrimas, judumo skatinimas; Socialinės atskirties mažinimas.	**VTK 12 str**-.teisė laisvai reikšti savo nuomonę, bei teisė būti išklausytam. 1. Valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio. 2. Todėl vaikui būtinai suteikiama galimybė būti išklausytam bet kokio jį liečiančio teisminio ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų numatyta tvarka.	**5 straipsnyje yra nurodomi šie švietimo sistemos principai:** 1. lygios galimybės – švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmens teisių įgyvendinimą, kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują; 2. kontekstualumas – švietimo sistema yra glaudžiai susieta su krašto ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu, kartu su juo atsinaujina ir atitinka nuolat kintančias visuomenės reikmes; 3. veiksmingumas – švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais; 4. tęstinumas – švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą

ES 2020“ Mokymasis visą gyvenimą ir judumas; Švietimo ir mokslo kokybės bei veiksmingumo gerinimas; Vienodų galimybių, aktyvaus pilietiškumo skatinimas; Novatoriškumo ir kūrybingumo visuose švietimo ir mokymo lygmenyse didinimas.	**VTK 14 str**-.- vaiko teisė į minties, sąžinės ir religijos laisvę. 1. Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę. 2. Valstybės dalyvės gerbia tėvų ir, atitinkamais atvejais, teisėtų globėjų teises ir pareigas vadovauti vaikui įgyvendinant jo teisę taip, kad tai atitiktų besivystančius vaiko sugebėjimus. 3. Laisvė išpažinti savo religiją arba tikėjimą gali būti ribojama tik tiek, kiek tai nustatyta įstatymu ir yra būtina valstybės saugumo, viešosios tvarkos, gyventojų dorovės ir sveikatos arba kitų asmenų pagrindinių teisių ir laisvių apsaugai.	**24 straipsnyje yra nurodomos Lietuvos gyventojų teisė ir pareiga mokytis** 1. Kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis, užsienietis, turintis teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją. 2. Valstybė imasi priemonių, kad kiekvienas vaikas Lietuvoje mokytųsi pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas. 3. Kiekvienam Lietuvos Respublikos piliečiui, užsieniečiui, turinčiam teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, valstybė garantuoja: 1) pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą; 2) aukštojo mokslo studijų arba profesinio mokymo, suteikiančio pirmąją kvalifikaciją, programų prieinamumą. 4. Mokinys, nutraukęs mokymąsi ar studijas, teisės aktuose ar sutartyse nustatyta tvarka gali jas atnaujinti toje pačioje ar kitoje mokykloje. 5. Asmeniui, įgijusiam pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir pageidaujančiam geriau pasirengti toliau mokytis, sudaromos sąlygos mokytis pageidaujamų bendrojo ugdymo dalykų ir pasitikrinti mokymosi pasiekimus švietimo ir

		mokslo ministro nustatyta tvarka. 6. Lietuvos gyventojai turi teisę mokytis kitose užsienio valstybėse. Ši teisė įgyvendinama asmens iniciatyva, jos garantijas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai arba tarptautiniai susitarimai.
	VTK 28 str. Vaiko teisė mokytis 1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę mokytis. Siekdamos palaipsniui šią teisę įgyvendinti ir sudaryti vienodas galimybes, jos: a) įveda nemokamą ir privalomą pradinį lavinimą; b) skatina tobulinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio viduriniojo lavinimo formas, rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams, ir imasi tokių priemonių kaip nemokamo lavinimo įvedimas, o prireikus ir finansinės paramos teikimas; c) užtikrina mokomosios ir profesinės bei orientuojančios informacijos ir medžiagos prieinamumą visiems vaikams: e) imasi priemonių, skatinančių nuolat lankyti mokyklą ir mažinančių moksleivių, paliekančių mokyklą, skaičių. 2. Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad drausmė mokyklose būtų palaikoma metodais, atspindinčiais pagarbą vaiko orumui atitinkamai pagal šios Konvencijos reikalavimus. 3. Valstybės dalyvės skatina ir plėtoja tarptautinį	**46 straipsnyje yra nurodomos mokinio teisės ir pareigos** Mokinys turi teisę: 1. nemokamai gauti informaciją apie veikiančias mokyklas, švietimo programas, mokymosi formas; 2. pagal savo gebėjimus ir poreikius mokytis mokykloje, savarankiškai mokytis ir įgyti išsilavinimą, kvalifikaciją; 3. sulaukęs 14 metų, savarankiškai pasirinkti dorinio ugdymo (tikybos arba etikos) programą; 4. gauti geros kokybės švietimą; 5. pasirinkti formaliojo švietimo programas papildančius ir jo saviraiškos poreikius tenkinančius šių programų modulius, pasirenkamųjų dalykų programas, kursus; 6. į psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją, socialinę pedagoginę pagalbą, profesinį orientavimą ir švietimo informacinę pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje, informaciją apie savo pasiekimų vertinimą ir kitą su mokymusi susijusią informaciją;

	bendradarbiavimą sprendžiant švietimo problemas. Ypač jos siekia prisidėti prie tamsumo ir neraštingumo visame pasaulyje panaikinimo ir sudaryti galimybę naudotis mokslo ir technikos žiniomis bei šiuolaikiniais mokymo metodais. Šiuo atveju ypač daug dėmesio reikia skirti besivystančių šalių poreikiams.	7. mokytis savitarpio pagarba grįstoje, psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje, turėti higienos reikalavimus atitinkančius mokymosi krūvį ir aplinką; 8. į nešališką mokymosi pasiekimų įvertinimą; 9. dalyvauti mokyklos savivaldoje; 10. įstatymų nustatyta tvarka ginti savo teises; 11. naudotis kitomis Profesinio mokymo įstatymo ar Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo ir kitų įstatymų nustatytomis teisėmis. 2. Mokinys privalo: 1. sudarius mokymo sutartį, laikytis visų jos sąlygų, mokyklos vidaus tvarką nustatančių dokumentų reikalavimų; 2. lankyti mokyklą, stropiai mokytis, laikytis mokinio elgesio normų, gerbti mokytojus ir kitus mokyklos bendruomenės narius, nepažeisti jų teisių ir teisėtų interesų; 3. mokytis pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas iki 16 metų.
	29 str. yra teigiama kad,. Valstybės dalyvės susitaria, kad vaiko lavinimo tikslas turi būti: a) kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius sugebėjimus; b) ugdyti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, taip pat principams, paskelbtiems Jungtinių Tautų Įstatuose;	Lietuvos Respublikos švietimo ministro įsakymą (2008 m. lapkričio 24 d. Nr. ISA -3219) „Dėl formaliojo švietimo kokybės sistemos koncepcijos patvirtinimo“. Šis švietimo dokumentas yra itin svarbus lyderystės mokykloje kontekste, nes jame jau aiškiai ir konkrečiai įvardijama lyderystė mokykloje. Šiame dokumente lyderystė

	d) parengti vaiką sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje, pagrįstam supratimo, taikos, pakantumo, vyrų ir moterų lygiateisiškumo, visų tautų, etninių, nacionalinių ir religinių grupių, taip pat vietinės kilmės asmenų draugystės principais.	apibrėžiama kaip „gebėjimas sudominti ir telkti žmones išskirtiniams rezultatams pasiekti, nebūtinai susijęs su formaliais įgaliojimais ir neapsiribojantis veikimu organizacijos viduje“. albant apie mokyklos veiklos kokybę lyderystė ir vadyba įvardijamos kaip švietimo kokybės dėmenys. sakyme rašoma, kad „lyderystės ir vadybos kokybę liudija jų gebėjimas sukurti sąlygas mokymo ir mokymosi procesams.“. Lyderystė ir vadyba apima: švietimo vizijos, tikslų ir strategijų kūrimą; švietimo organizavimą ir procesų valdymą; valdymo vertybes ir principus (švietimo bendruomenės įtraukimą ir atvirumą partneriams, centralizavimo decentralizavimo lygį, valdymo demokratiškumą ir kt.); administracinę struktūrą (padalinius, jų funkcijas ir ryšius, valdymo ir pavaldumo schemas, pareigybes); ¥ kokybės užtikrinimo sistemas ir kt.
	VTK 31 str. `Vaiko teisė dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje. 1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti	

	žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius. 2. Valstybės dalyvės gerbia ir skatina vaiko teisę visapusiškai dalyvauti kultūriniame ir kūrybiniame gyvenime ir prisideda prie to, kad jam būtų suteiktos atitinkamos ir vienodos galimybės dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje veikloje, praleisti laisvalaikį ir poilsiauti.	

Apibendrinus galima teigti, kad mokinių lyderystės formavimas ir organizavimas remiasi Lietuvos teisės aktais, įstatymais, reglamentais - yra kuriamos valstybinės švietimo strategijos. Vaiko teisių konvencija apibrėžia, kad reikia ugdyti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, taip pat principams, paskelbtiems Jungtinių Tautų Įstatuose, parengti vaiką sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje. EBPO „Inovacijų strategijoje“ teigiama, kad reikia orentuotis į kūrybingumo, pilietuškumo bei lyderystės ugdymą. Visų besimokančių asmenų gabumus atskleidžiančių programų kūrimą bei judumo skatinimą. Novatoriškumo ir kūrybingumo visuose švietimo ir mokymo lygmenyse didinimą. **„** ES 2020,, strategijoje yra įtvirtintos mokymasis visą gyvenimą bei švietimo ir mokslo kokybės ir veiksmingumo gerinimo nuostatos, socialinės atskirties mažinimas. Mokyklos veikloje lyderystė įvardijama kaip švietimo kokybės dėmesys. Lyderystės kokybę liudija gebėjimas sukurti sąlygas mokymo ir mokymosi procesams.

1.3. Mokinių lyderystės ugdymas ir įgyvendinimas vietos lygmeniu

Pagrindinius valstybės poreikius įvardija Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (Žin., 2012, Nr. 61-3050), iškėlusi sumanios Lietuvos viziją. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ yra įtvirtinti šie vertybiniai principai:

- humaniškumo, demokratiškumo ir lygių galimybių, pilietiškumo, laisvės realizavimo ir etikos, tolerancijos ir dialogiškumo;

tautinės tapatybės, istorijos pažinimu grįsto tradicijos tęstinumo ir atvirumo kultūrų įvairovei;

- bendradarbiavimo, bendro darbo ir įvairių visuomenės grupių nuomonių nuolatinio keitimosi ir indėlio į bendrus tikslus;

- kūrybiškumo, išradingumo, saviraiškos, savo ir visuomenės sėkmės kūrimo generuojant idėjas ir jas įgyvendinant, kontekstualaus atvirumo naujovėms ir geriausiai pasaulio praktikai;

- atsakingumo už savo veiksmus, aktyvaus rūpinimosi savimi, aplinka, bendruomene, valstybe, veiksmingo veikimo siekiant tikslų

Šalies viziją numatyta įgyvendinti 3 srityse – visuomenės, ekonomikos ir valdymo. Visa ko centre – atviras, kūrybingas ir atsakingas žmogus. Švietimui aktualiausios – sumanios visuomenės – srityje išskirtos trys visuomenės ugdymo kryptys: 1) veikli, 2) solidari ir 3) besimokanti visuomenė. Švietimo sąsaja su strategijoje „Lietuva 2030“ nurodomomis tikslų sritimis pavaizduota 3 pav.

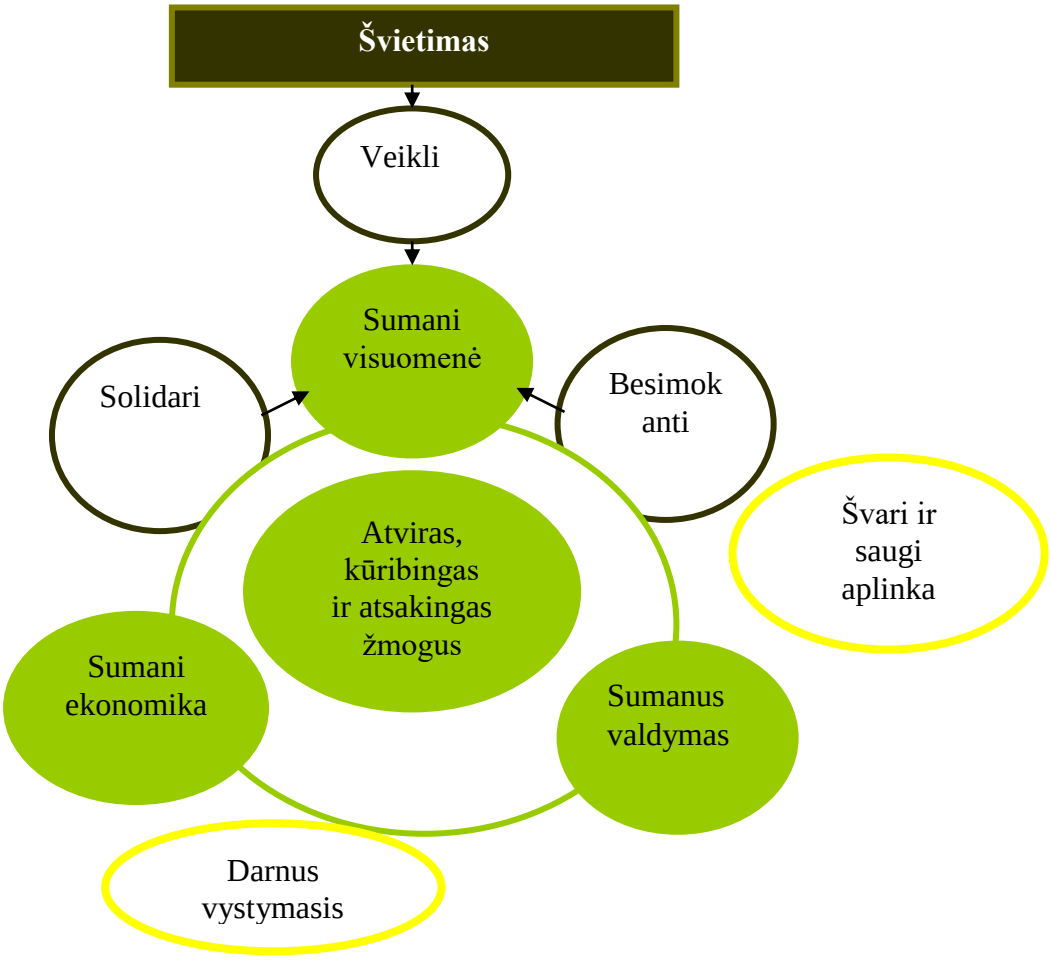

3 pav. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“

Šaltinis: Valstybinė Švietimo strategija 2013–2022 m

Remiantis valstybine švietimo 2013–2022 metų strategija, švietimas Lietuvoje turėtų sutelkti visas pastangas esminiams pokyčiams, atsižvelgiant į visuomenės poreikius, nuostatas, pasaulines švietimo filosofijos, politikos ir praktikos tendencijas, naujausius Lietuvos ir Europos Sąjungos švietimo būklės duomenis, ir tam kryptingai skirti finansinius, materialinius ir intelektinius išteklius. Pasirašius Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centro, Projekto vykdytojo ir Europos socialinio fondo agentūros sutartį (2017 m. vasario 24 d.), prasidėjo „Lyderių laiko 3“ įgyvendinimas. Ši programa skira ir patyrusiems, ir mažiau patyrusiems švietimo bendruomenės atstovams bei visų tipų mokyklų vadovams, pavaduotojams, visų dalykų mokytojams, nacionalinio lygmens bei savivaldybių specialistams, linkusiems į savarankišką studijavimą ir refleksiją. Projekto vizija - kiekvienas asmuo yra atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas. Remiantis projekto strateginiais dokumentais, dalyvauti trečiajame etape 2017–2020 m. įtraukiamos ir likusios 45 savivaldybės, jų švietimo ir su švietimu susijusios bendruomenės. Pagrindinė savivaldybės veikla projekte – pokyčio projekto sukūrimas ir įgyvendinimas.

Monografijoje „Lyderystė autonomiškoje mokykloje“ apibrėžiami konceptualūs ir praktiniai švietimo valdymo pokyčių elementai, dėl kurių keičiasi ir mokyklos valdymas. Monografijos autorės yra ne tik aukštos kvalifikacijos mokslininkės, bet ir praktinę patirtį švietimo vadybos srityje turinčios specialistės. Todėl savo darbe joms nebuvo sunku iškelti probleminius klausimus ne tik dėl mokyklos valdymo principų, bet ir platesnį nacionalinį bei tarptautinį viešojo valdymo kontekstą. Autorės atrado tiesioginį ryšį tarp mokyklos autonomijos, valdymo ir bendruomenės. Tai reiškia, kad aukštojo mokslo autonomija sąveikauja su mokyklos bendruomenė ir tai gali paskatinti mokyklos valdymo įpatumus ir principus ir atvirkščiai - stiprus mokyklos bendruomenės dalyvavimas gali paskatinti ir formuoti mokyklos valdymo įpatumus (Urbanovič, Navickaitė, 2016). Didesnis mokyklų autonomiškumas ir mokyklos bendruomenės gebėjimai jį realizuoti praktinėje veikloje gali paskatinti lyderystę mokyklose, ir atvirkščiai – stipri mokyklos bendruomenės lyderystė padeda mokykloms realizuoti praktikoje joms suteiktos autonomijos galimybes. Šio tyrimo rezultatai suteikia naujų galimybių didinti mokyklos ugdymo proceso efektyvumą, įgyvendinti šiuolaikišką švietimo politiką ir su ja susijusius sprendimus. Reikėtų pabrėžti, kad reformos švietimo srityje pirmiausia turėtų būti skirtos mokiniams tvarios plėtros sėkmei, mokymosi ugdymui, nuolatinės motyvacijos skatinimui ir pasitenkinimo mokymu siekimui(Urbanovič, Navickaitė, 2016).. Mokyklos autonomijos ir lyderystės modeliai pabrėžia tokias galimybes, bet nėra išsamesnių tyrimų, kokie valdymo principai užtikrina tokių galimybių įgyvendinimą ir pažangą mokyklose.

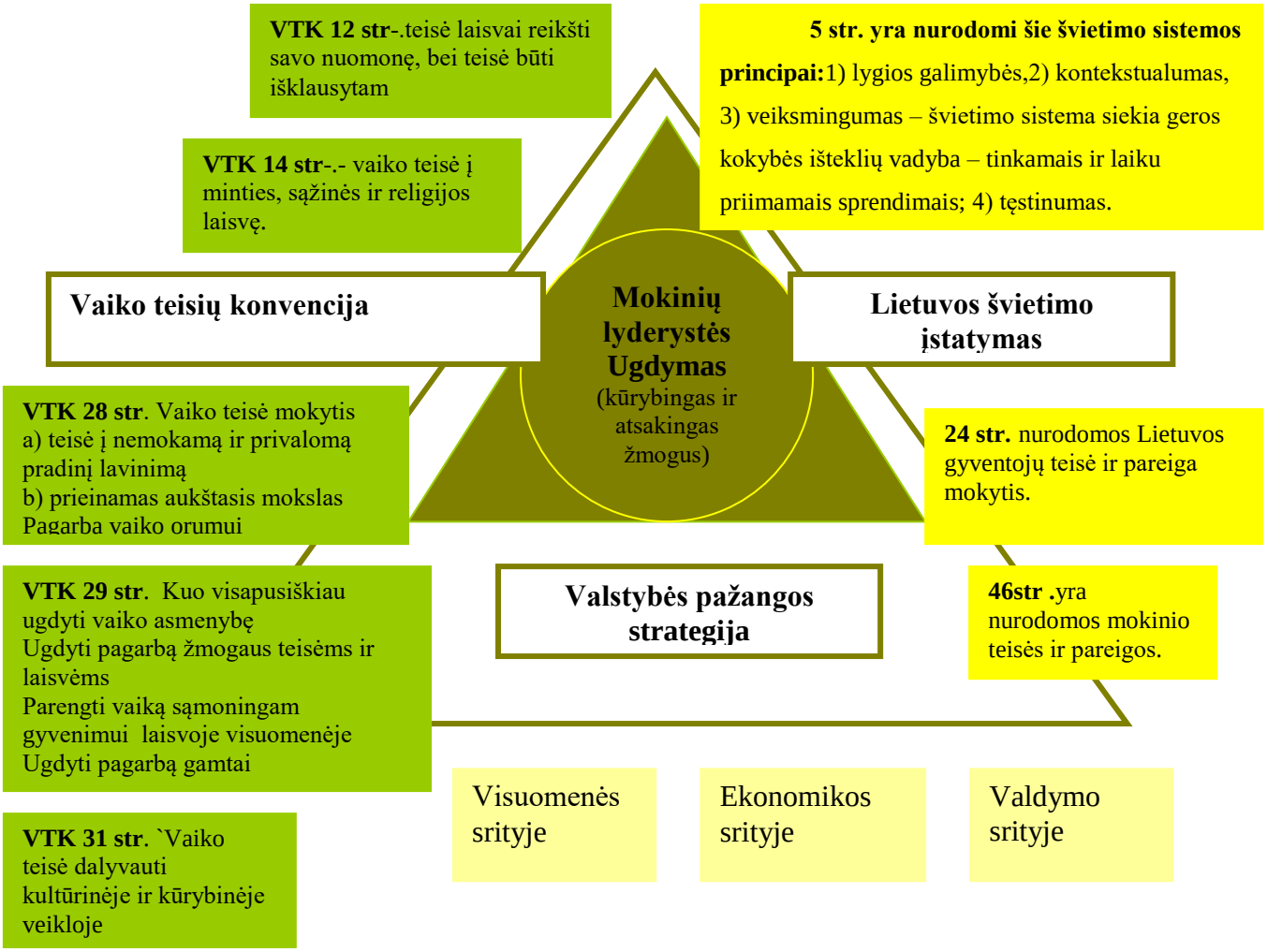

4 pav. Mokinių lyderystės sąsajos su VTK, Lietuvos švietimo įstatymais, Valstybės pažangos strategija schema

Sudaryta autorės

Remiantis išnagrinėta teorija sudariau mokinių lyderystės ugdymo sąsajos su Vaiko teisių konvencijos, Lietuvos švietimo įstatymais bei Valstybės pažangos strategijos schemą (žr. 4 pav.). Kaip pavaizduota schemoje mokinių lyderystės ugdymas iš vienos pusės yra susijęs su vaiko teisėmis, iš kitos pusės su Lietuvos švietimo įstatymais ir Valstybės pažangos strategija. Švietimui aktualiausios – sumanios visuomenės ugdymo kryptys yra veikli, solidari ir besimokanti visuomenė. Šalies viziją numatyta įgyvendinti 3 srityse – visuomenės, ekonomikos ir valdymo.

Siekiant sukurti lyderystės modelį, kuris remiasi vaiko teisėmis, reikėtų apimti klasėje grindžiamą praktiką, visus mokyklos projektus ir programas, bendrą vadovavimą.

Klasėje:

Įtraukiant mokinius į pokalbius ir priimus sprendimus dėl elgesio kodekso.

Įtraukiant mokinius į pokalbius ir sprendimus dėl mokymo, mokymosi ir vertinimo.

Skatinant mokinius kurti ir dalintis savo nuomonėmis apie problemas ir dalyvauti diskusijose analizuojant šiuos klausimus (VTK Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501) .

Mokykloje:

Įtraukiant mokinius į mokyklos sprendimų priėmimo procesą dalyvaujant mokyklos taryboje.

Mokinių pasirinkimas į prasmingus mokyklos ambasadorių ar atstovų vaidmenis.

Įtraukiant mokinius į pagrindinius mokyklos procesus.

Įtraukiant mokinius į bendraamžių palaikymą, draugystę, mentorystę ar instruktavimo programas

Kviečiant ir leidžiant mokiniams atlikti mokslinius tyrimus ir konsultuotis dėl mokyklos aspektų, kuriuos gali tekti keisti ar tobulinti. (VTK Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501)

Bendruomenėje:

Parama mokiniams kuriant ir įgyvendinant bendruomenės projektus, galbūt bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis, siekiant sustiprinti ir remti mokymąsi.

Įgalinant mokinius bendradarbiauti su vietos valdžia ir platesne bendruomene.

Gera praktika pradinėje mokykloje (VTK Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501).

Apibendrinus galima teigti, kad pagrindinius valstybės poreikius įvardija Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“iškėlusi sumanios Lietuvos viziją. Remiantis šia strategija Lietuva turėtų sutelkti visas pastangas esminiams pokyčiams, atsižvelgiant į visuomenės poreikius, nuostatas, pasaulines švietimo filosofijos, politikos ir praktikos tendencijas, naujausius Lietuvos ir Europos Sąjungos švietimo būklės duomenis ir tam kryptingai skirti finansinius, materialinius ir intelektinius išteklius. Vaiko teisių konvencijoje įtvirtintos nuostatos turi būti grindžiamos praktika, kuri turėtų apimti visus mokyklos projektus ir programas, įtraukti mokinius klasėje dalintis savo nuomonėmis apie problemas ir dalyvauti diskusijose, analizuojant jiems svarbius klausimus, įgalinti mokinius bendradarbiauti su vietos valdžia ir platesne bendruomene.

2. MOKINIŲ LYDERYSTĖS UGDYMO ĮGYVENDINIMO VILNIAUS RAJ. KALVELIŲ KAIME TYRIMAS

2.1 Empirinio tyrimo organizavimas ir metodologija

Duomenų rinkimas: Tyrimo metu buvo apklausti 144 respondentai. Anketos buvo išdalintos VILNIAUS R. KALVELIŲ STANISLAVO MONIUŠKOS GIMNAZIJOJ, VILNIAUS R. KALVELIŲ "AUŠROS" GIMNAZIJOJ, VILNIAUS R. PAKENĖS ČESLOVO MILOŠO PAGRINDINĘ MOKYKLOJ. Prieš pateikiant anketas mokiniams, reikėjo gauti tėvų sutikimus ir susitarus dėl laiko su klasės mokytojais anketos buvo išdalintos mokiniams. . Buvo atrinkta lygiai 72 mergaitės ir 72 berniukai, kiekvienoje klasėje po 24 mokinius. Apklausti buvo 7 – 12 klasių mokiniai.

Tyrimo metodika: Anketavimas (informacija gaunama raštu, anonimiškai). Sukaupti duomenys buvo nagrinėjami ir klasifikuojami pagal atskirus klausimus, kurie pateikti 3 lentelėje.

3 lentelėje

Anketos klausimai ir jų svarba tyrimui

Klausimas	Kuo tas klausimas svarbus tyrimui	Šaltinis
Iš kur sužinojai apie vaiko teises?	Respondentai atskleis pagrindinius teisinio švietimo šaltinius, kurie labiausiai yra papiltę bendrojo ugdymo mokykloje.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2 darbo skyriuje.
Kokias vaiko teises iš žemiau pateiktų žinai? (galite pasirinkti kelis atsakymus)	Respondentai atskleis savo žinias apie pagrindines vaiko teises.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2 darbo skyriuje.
Kaip Tu supranti, kas yra vaiko teisė į lyderystės ugdymą? Ką tau reiškia lyderystė?	Respondentai atskleis savo žinias (remiantis švietimo ir pagrindiniais teisiniais šaltiniais) apie lyderystę ir vaiko teisę į lyderystės ugdymą.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.1 ir 1.2 darbo skyriuje.
Iš kur sužinojai apie lyderystę?	Respondentai atskleis pagrindinius šaltinius, kuriais yra skleidžiama informacija apie lyderystę.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.1 darbo skyriuje.

Kas trukdo dalyvauti priimant Tau svarbius sprendimus?	Respondentai atskleis savo žinias apie teises dalyvauti jo gyvenimui ir ugdymui įtakos turinčius sprendimus.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.1, 1.2 ir 1.3 darbo skyriuje.
Kokios vaiko teisės Tavo nuomone yra svarbios mokykloje? Įvardink Tavo nuomone tris svarbiausias	Respondentai atskleis pagrindines žinias apie vaiko teises.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2 ir 1.3 darbo skyriuje.
Kuo skiriasi mokinių ir mokytojų lyderystė mokykloje?	Respondentai atskleis pagrindines žinias apie mokinių ir mokytojų lyderystę.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2 darbo skyriuje.
Ar manai, kad mokiniai ir mokytojai priima sprendimus kartu?	Respondentai atskleis pagrindines žinias ar mokytojai įtraukia mokinius į sprendimų priėmimą (ar leidžia jiems laisvai reikšti savo nuomonę)	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2 darbo skyriuje.
Ar tavo nuomone mokykloje mokiniams suteikiama pakankamai informacijos apie lyderystę?	Respondentai atskleis pagrindines žinias ar yra suteikiama reikšminga informacija, kuri leistų mokiniams naudotis savo teisėmis.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2 darbo skyriuje.
Ar mokykloje vyksta mokymai/diskusijos apie lyderystė? Kaip dažnai?	Respondentai atskleis kaip švietimo įstaiga įgyvendina lyderystės raišką mokykloje ir kaip yra ugdoma lyderystė.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.1, 1.2, 1.3 darbo skyriuje.
Ar manai, kad svarbu, kad mokykloje vaikai būtų supažindinami su lyderystės ugdymu?	Respondentai atskleis savo nuomonę apie lyderystės ugdymo svarbą mokykloje.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.1, 1.2, 1.3 darbo skyriuje.
Kas trukdo laisvai reikšti nuomonę pamokų metu?	Respondentai atskleis, kaip švietimo įstaiga įgyvendina vaiko teises į lyderystės raišką mokykloje. (Ar mokinių tarpe yra žinoma teisė reikšti savo nuomonę)	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.1, 1.2 darbo skyriuje.
Kas Tave paskatintų atvirai reikšti savo nuomonę Tau svarbiais klausimais	Respondentai atskleis, kas įgalintų juos reikšti savo nuomonę jiems	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta

mokykloje?	svarbias klausimais.	1.2, 1.3 darbo skyriuje.
Kuriose iš pateiktų veiklų dalyvauji? (Galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)	Respondentai atskleis kokiose ugdymo įstaigos veiklose jie dalyvauja. (lyderystės raiška mokinių tarpe).	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2, 1.3 darbo skyriuje.
Kokių Tau svarbių sprendimų priėmime mokykloje norėtum dalyvauti?	Respondentai atskleis kokiose ugdymo įstaigos veiklose jie norėtų dalyvauti.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2, 1.3 darbo skyriuje.
Jeigu Tavo mokykloje veikia Moksleivių Taryba, kokias jos veiklas žinai (įvardinkite pagrindines tris)? Jeigu mokyklos tarybos nėra, įrašykite, kad nėra	Respondentai atskleis ar ugdymo įstaigoje vyksta mokinių dalyvavimas, priimant jiems svarbius sprendimus.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.2, 1.3 darbo skyriuje.
Kuo Tavo nuomone naudinga mokinių lyderystė?	Respondentai atskleis ar jų nuomone lyderystės raiška ugdymo įstaigoje yra naudinga.	Klausimas į anketą įtrauktas remiantis teorine analize atlikta 1.1, 1.2, 1.3 darbo skyriuje.

Tyrimo imtis. Imties dydžio skaičiavimams buvo pasinaudota Paniotto formulė (Gaižauskaitė ir Mikėnė, 2014):

$$n = 1/ (\Delta_2 + (1/N)) \quad (1)$$

čia: Δ – paklaida (nuo 5 iki 10 proc.);

N – tiriamos visumos narių skaičius.

Duomenų analizės pateikimas: Analizė atlikta raštiškai. Naudotas surinktų duomenų vaizdavimo būdas – diagramos, lentelės. Likerto skale išreikštiems duomenims apskaičiuojami vidurkiai (***M***) ir standartiniai nuokrypiai (±), rangine ir nominaline skale išreikštines duomenis buvo apskaičiuoti dažniai (proc.). Duomenų normalumo patikrinimui buvo naudotas Šapiro-Vilko testas, kuris yra tinkamas mažesnėms imtims. Pritaikius šį testą nustatyta, kad visais atvejais intervaline skale išreikštų duomenų pasiskirstymas reikšmingai nuo normaliojo skirstinio skyrėsi. Siekiant palyginti, kaip gauti rezultatai skiriasi skirtingose respondentų grupėse, buvo pritaikytas neparametrinis *Mann-Whitney kriterijus* (*angl. Mann-Whitney test*) (šis kriterijus yra nepriklausomų imčių t-kriterijaus analogas), kai duomenys pasiskirto ne pagal normalųjį skirstinį bei yra tik dvi

nepriklausomos imtys, bei χ^2 kriterijus („*chi kvadratas*“), kai duomenys yra išreikšti nominaline ar rangine skale. Siekiant palyginti, kaip gauti rezultatai skiriasi skirtingose respondentų grupėse, buvo pritaikytas analizės pagal visus klausimus dažnuminiai pasiskirstymai skaičiais ir procentais pagal visus klausimus. Siekiant palyginti visų klausimų pagal lytį dažnuminiai pasiskirstymai skaičiais ir procentais atskirai berniukams mergaitėms. Taip pat analizė visų klausimų pagal amžių. Amžiaus kategorijos dvi: 1) 12-14 m. ir 2)15-18 m. dažnuminiai pasiskirstymai skaičiais ir procentais atskirai išskirtoms amžiaus grupėms. Visais atvejais statistiškai reikšmingu laikysime skirtumą, kurio patikimumas bus didesnis nei 95 proc., t.y. kai „p“ reikšmė bus mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį α=0,05.

2.2 Tyrimo etika

1. Kiekvienas tyrėjas yra visada atsakingas už priimtinos mokslinių tyrimų etikos nustatymą ir palaikymą. Mokslininkas taip pat yra atsakingas už kolegų, padėjėjų, mokinių ir visų kitų dalykų elgesį etikos požiūriu.
2. Etikos reikalaujama, kad tyrėjas informuotų dalykus apie visus eksperimento aspektus, kurie gali turėti įtakos jų pageidavimui dalyvauti, taip pat atsakyti į visus klausimus apie kitus tyrimo duomenis. 3. Žvalgybos etika reikalauja, kad tyrėjas laikytųsi kliento teisės bet kuriuo metu sumažinti arba nutraukti jo dalyvavimą tyrimo procese.
Pareiga apsaugoti šią teisę reikalauja ypatingo budrumo, kai tyrėjas dominuoja dalyvyje.
Sprendimas apriboti šią teisę padidina tyrėjo atsakomybę už dalyvio orumą ir gerovę.
4. Etiškai priimtinas tyrimas prasideda nuo aiškios ir sąžiningos tyrėjo ir eksperto dalyvio, aiškinančio šalių atsakomybę, sudarymą. Tyrėjas privalo įvykdyti visus šiame susitarime numatytus pažadus ir susitarimus.
5. Etinis mokslininkas gina savo klientus nuo fizinio ir psichinio diskomforto, žalos ir pavojaus. Jei tokių pasekmių rizika egzistuoja, tyrėjas privalo apie tai informuoti dalyvius, susitarti prieš pradedant darbą ir imtis visų galimų priemonių žalai sumažinti. Tyrimo procedūra gali būti netaikoma, jei tikėtina, kad tai gali sukelti rimtą ir ilgalaikę žalą dalyviams.
6. Darbo etika reikalauja, kad po duomenų rinkimo tyrėjas dalyviams pateiktų išsamų paaiškinimą apie eksperimento esmę ir pašalintų bet kokius nesusipratimus. Jei mokslinės ar žmogiškosios vertybės pateisina informacijos atidėjimą ar nuslėpimą, mokslininkas turi ypatingą atsakomybę, kad jo klientams rimtų pasekmių nebus.

7. Jei tyrimo procedūra gali turėti nepageidaujamų pasekmių dalyviams, tuomet tyrėjas yra atsakingas už tokių rezultatų (įskaitant ilgalaikius) identifikavimą, pašalinimą ar taisymą.
8. Iš eksperimento dalyvių gauta informacijayra konfidenciali (Chmiel, 2005).

2.3 Empirinio tyrimo rezultatų analizė

2.3.1. Demografiniai tiriamųjų duomenys

Iš viso tyrime dalyvavo 144 kaimo mokyklos mokiniai. Buvo atrinkta lygiai 72 mergaitės ir 72 berniukai, kiekvienoje klasėje po 24 mokinius (12 mergaičių ir 12 berniukų). 12 metų amžiaus mokiniai sudarė 8,3 proc. (N=12), 14 metų sudarė 20,8 proc. (N=30), 15 metų sudarė 25 proc. (N=36), 16 metų sudarė 20,8 proc. (N=30), 17 metų sudarė 12,5 proc. (N=18) ir 18 metų sudarė 12,5 proc. (N=18) mokiniai. Suskirsčius į grupes didžiąją daugumą sudarė 15 – 18 metų mokiniai 70,8 proc. (N=102) ir 29,2 proc. (N=42) 12 – 14 metų mokiniai.

Statistiškai reikšmingai dažniau 83,3 proc. (N=60) buvo 15 – 18 metų mergaičių, negu berniukų 58,3 proc. (N=42), tačiau 12 – 14 metų buvo daugiau berniukų 41,7 proc. (N=30), negu mergaičių 16,7 proc. (N=12) (χ^2=10,891; p=0,002). Duomenys atvaizduoti 5 paveiksle.

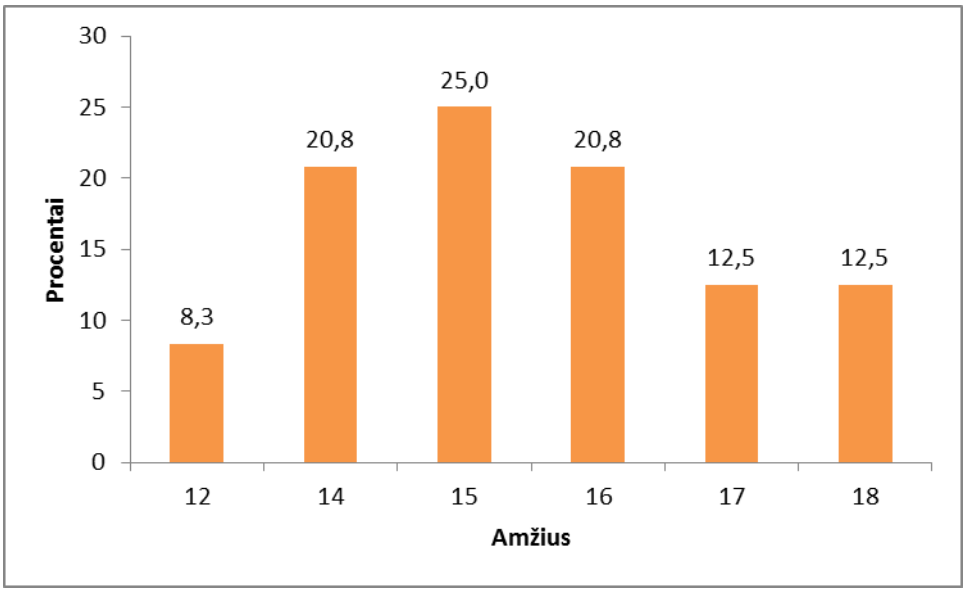

5 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal amžių

2.3.2. Tyrimo analizė

Siekiant ištirti mokinių lyderystės ugdymo galimybes kaime buvo atliktas tyrimas ir išanalizuoti duomenys.

Tyrimo anketoje buvo klausiama, ar mokiniai yra susipažinę su vaiko teisėmis. 75 proc. (N=108) atsakė, kad susipažinę ir 25 proc. (N=36) nėra susipažinę. Duomenys pateikti 6 paveiksle.

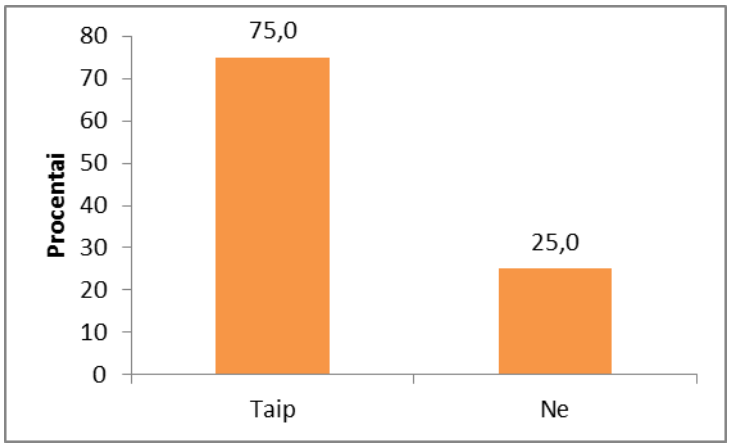

6 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar esi susipažinęs su vaiko teisėmis?“

Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal lytį ir amžiaus grupes neaptikta, nes p>0,05.

Lentelė 4.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar esi susipažinęs su vaiko teisėmis?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Taip	54 (75)	54 (75)	0	1	36 (85,7)	72 (70,6)	3,630	0,060
Ne	18 (25)	18 (25)			6 (14,3)	30 (29,4)		

Tyrimas parodė, kad mokiniai dažniausiai sužino apie vaikų teises iš interneto 47,2 proc. (N=108), 15,7 proc. (N=36) iš bendraamžių, 10,9 proc. (N=25) iš tėvų, 7,9 proc. (N=18) iš spaudos, 5,2 proc. (N=12) iš televizijos ir 13,1 proc. (N=30) mokinių iki šiol nežinojo apie vaiko teises. Duomenys pateikti 7 paveiksle.

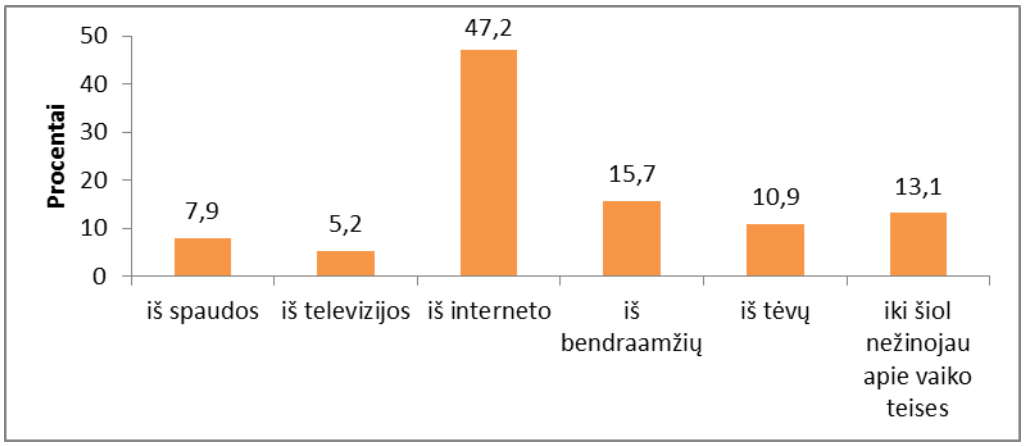

7 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Iš kur sužinojote apie vaiko teises?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (41,7 proc.), nei berniukai (8,3 proc.) apie vaiko teises sužinojo iš bendraminčių, nes $p<0,05$. Taip pat dažniau mergaitės (33,3 proc.), nei berniukai (1,4 proc.) sužinojo iš tėvų, nes $p<0,05$. 15 – 18 metų mokiniai dažniau (23,5 proc.) sužinojo iš tėvų, nei 12 – 14 metų mokiniai (2,4 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė 5.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Iš kur sužinojote apie vaiko teises?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Iš spaudos	12 (16,7)	6 (8,3)	2,286	0,207	6 (14,3)	12 (11,8)	0,173	0,782
Iš televizijos	6 (8,3)	6 (8,3)	0	1	6 (14,3)	6 (5,9)	2,750	0,109
Iš interneto	54 (75)	54 (75)	0	1	36 (85,7)	72 (70,6)	3,630	0,060
Iš bendraminčių	30 (41,7)	6 (8,3)	21,333	0,000	6 (14,3)	30 (29,4)	3,630	0,060
Iš tėvų	24 (33,3)	1 (1,4)	25,605	0,000	1 (2,4)	24 (23,5)	9,274	0,001
Iki šiol nežinojau apie vaiko teises	12 (16,7)	18 (25)	1,516	0,305	6 (14,3)	24 (23,5)	1,541	0,263

Respondentų paprašius atsakyti, kaip jie supranta, kas yra vaiko teisė į lyderystės ugdymą, 25 proc. (N=36) mano, kad tai teisė reikšti savo nuomonę klasėje, 20,8 proc. (N=30) mano, kad tai teisė į pokalbius ir apsisprendimus dėl mokymo, mokymosi ir vertinimo, 12,5 proc. (N=18) mano, kad lyderystė suteikia įgūdžių pirmauti įvairiuose darbuose, 12,5 proc. (N=18) mano, kad lyderystė reiškia geresnių rezultatų siekimas, 12,5 proc. (N=18) mano, kad tai teisė dalintis savo nuomonėmis apie problemas mokykloje, 8,3 proc. (N=12) mano, kad būti lyderiu reiškia būti geriausiam ir 8,3 proc. (N=12) mano, kad lyderystė reiškia būti atsakingu. Duomenys pateikti 8 paveiksle.

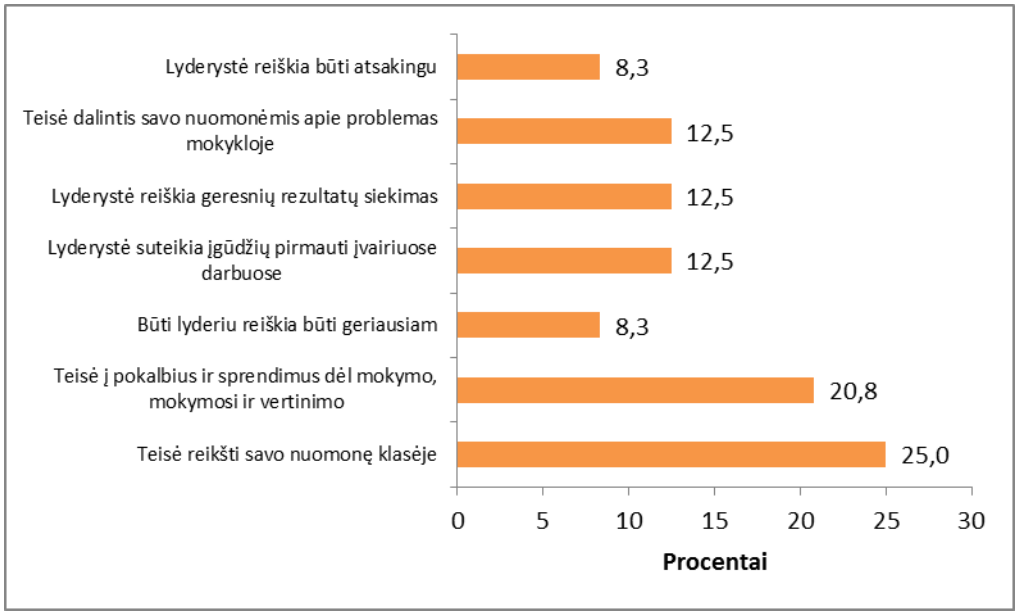

8 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kaip tu supranti, kas yra vaiko teisė į lyderystės ugdymą?“

Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (25 proc.) atsakė, kad jie supranta, kaip teisę dalintis savo nuomonėmis apie problemas mokykloje, negu mergaitės, tačiau mergaitės dažniau supranta (33,3 proc.) kaip teisę reikšti savo nuomonę klasėje, negu berniukai (16,7 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat 15-18 metų mokiniai dažniau mano, kad lyderystė suteikia įgūdžių pirmauti įvairiuose darbuose (17,6 proc.) ar lyderystė reiškia geresnių rezultatų siekimą (17,6 proc.), negu 12 – 14 metų mokiniai, nes $p<0,05$.

Lentelė 6.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kaip tu supranti, kas yra vaiko teisė į lyderystės ugdymą?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Teisė reikšti savo nuomonę klasėje	24 (33,3)	12 (16,7)	39,2	0,000	12 (28,6)	24 (23,5)	22,024	0,001
Teisė į pokalbius ir sprendimus dėl mokymo, mokymosi ir vertinimo	18 (25)	12 (16,7)			12 (28,6)	18 (17,6)		
Būti lyderiu reiškia būti geriausiam	-	12 (16,7)			6 (14,3)	6 (5,9)		

Lyderystė suteikia įgūdžių pirmauti įvairiuose darbuose	12 (16,7)	6 (8,3)			-	18 (17,6)		
Lyderystė reiškia geresnių rezultatų siekimas	12 (16,7)	6 (8,3)			-	18 (17,6)		
Teisė dalintis savo nuomonėmis apie problemas mokykloje	-	18 (25)			6 (14,3)	12 (11,8)		
Lyderystė reiškia būti atsakingu	6 (8,3)	6 (8,3)			6 (14,3)	6 (5,9)		

Tiriamieji į klausimą, iš kur jie sužinojo apie lyderystę, 25,8 proc. (N=54) atsakė, kad sužinojo iš interneto, 25,4 proc. (N=53) sužinojo mokykloje, 20,1 proc. (N=42) sužinojo iš bendraminčių, 14,4 proc. (N=30) iš tėvų, 8,6 proc. (N=18) sužinojo iš televizijos ir 5,7 proc. (N=12) atsakė, kad iki šiol nežinojo apie šią teisę. Duomenys pateikti 9 paveiksle.

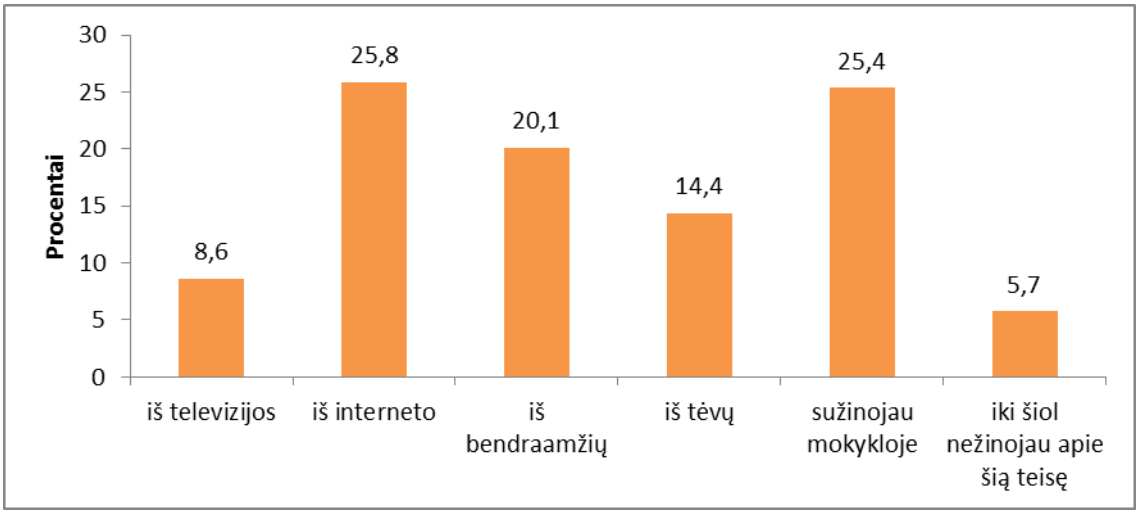

9 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Iš kur sužinojote apie lyderystę?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės sužinojo apie lyderystę iš televizijos (25 proc.), iš bendraamžių (41,7 proc.), iš tėvų (33,3 proc.) ar tiesiog sužinojo mokykloje (48,6 proc.), negu berniukai, tačiau jie dažniau sužinojo iš interneto (41,7 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat dažniau 15 – 18 metų mokiniai sužinojo iš televizijos (17,6 proc.), iš interneto (41,2 proc.), iš bendraamžių (41,2 proc.), negu 12 – 14 metų, tačiau jie dažniau sužinojo iš tėvų (28,6 proc.) ar tiesiog sužinojo mokykloje (54,8 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė 7.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Iš kur sužinojote apie lyderystę?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Iš televizijos	18 (25)	-	20,571	0,000	-	18 (17,6)	8,471	0,002
Iš interneto	24 (33,3)	30 (41,7)	1,067	0,390	12 (28,6)	42 (41,2)	2,017	0,187
Iš bendraamžių	30 (41,7)	12 (16,7)	10,891	0,002	-	42 (41,2)	24,415	0,000
Iš tėvų	24 (33,3)	6 (8,3)	13,642	0,000	12 (28,6)	18 (17,6)	2,153	0,176
Sužinojau mokykloje	35 (48,6)	18 (25)	8,629	0,005	23 (54,8)	30 (29,4)	8,220	0,007
Iki šiol nežinojau apie šią teisę	6 (8,3)	6 (8,3)	0	1	-	12 (11,8)	5,390	0,019

Respondentų paprašius atsakyti, kas trukdo dalyvauti priimant jiems svarbius sprendimus, 41,7 proc. (N=60) mano, kad neturi pakankami informacijos apie šią teisę ir nežino kaip ja naudotis, 37,5 proc. (N=54) atsakė, kad jiems nieks netrukdo, 16,7 proc. (N=24) mano, kad trukdo suaugusiųjų nenoras priimti jų nuomonę įvairiais klausimais ir 4,2 proc. (N=6) mano, kad nėra pakankamai subrendęs/usi, kad galėtų dalyvauti priimant sprendimus. Duomenys pateikti 10 paveiksle.

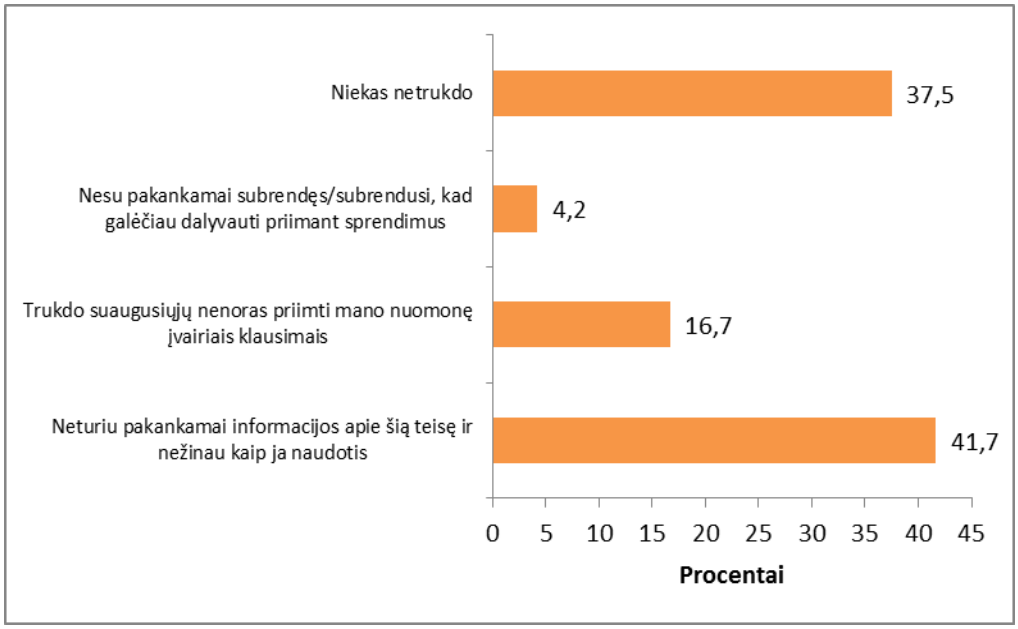

10 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kas trukdo dalyvauti priimant tau svarbius sprendimus?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (58,3 proc.) nurodė, kad neturi pakankamai informacijos apie šią teisę ir niekas netrukdo, negu berniukai (25 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad trukdo suaugusiųjų nenoras priimti jų nuomonę (33,3 proc.), nes $p<0,05$. Tai pat 15 – 18 metų mokiniai (52,9 proc.) dažniau nurodė, kad neturi pakankamai informacijos, negu 12 – 14 metų (14,3 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad trukdo suaugusiųjų nenoras (42,9 proc.), nes $p<0,05$

Lentelė 8.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kas trukdo dalyvauti priimant tau svarbius sprendimus?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Neturiu pakankamai informacijos apie šią teisę ir nežinau kaip ja naudotis	42 (58,3)	18 (25)	40,267	0,000	6 (14,3)	54 (52,9)	37,997	0,000
Trukdo suaugusiųjų nenoras priimti mano nuomonę įvairiais klausimais	-	24 (33,3)			18 (42,9)	6 (5,9)		
Nesu pakankamai subrendęs/subrendusi,	-	6 (8,3)			-	6 (5,9)		

kad galėčiau dalyvauti priimant sprendimus								
Niekas netrukdo	30 (41,7)	24 (33,3)			18 (42,9)	36 (35,3)		

Tyrimas parodė, kad dažniausiai 20,8 proc. (N=30) mokiniai mano, kad svarbiausios vaiko teisės mokykloje yra teisė mokytis gimtąja kalba ir teisė į mokyklą be patyčių, po 16,7 proc. (N=24) mano, kad teisė į lygias ugdymo galimybes ir teisė būti išklausytiems ir po 8,3 proc. (N=12) mano, kad teisė būti gerbiamiems, teisė į žodžio laisvę ir teisė reikšti savo nuomonę. Duomenys pateikti11 paveiksle.

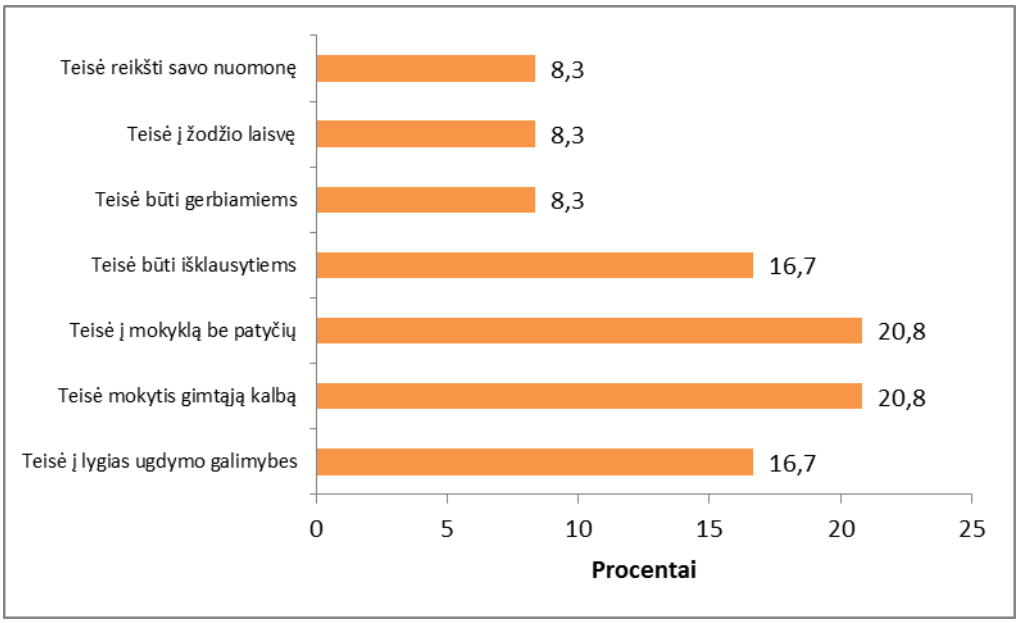

11 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kokios vaiko teisės yra svarbiausios mokykloje?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (33,3 proc.) nurodė, kad svarbu tiesė į mokyklą be patyčių, negu berniukai (8,3 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad svarbu teisė būti išklausytiems (25 proc.) ar teisė į žodžio laisvę (16,7 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat 12 – 14 metų mokiniai dažniau nurodė, kad svarbu teisė mokytis gimtąja kalba (28,6 proc.) ar teisė būti išklausytiems (28,6 proc.), negu 15 – 18 metų, tačiau jie dažniau nurodė, kad svarbu teisė į mokyklą be patyčių (23,5 proc.) ar teisė būti gerbiamiems (11,8 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė 9.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kokios vaiko teisės yra svarbiausios mokykloje?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Teisė į lygias ugdymo galimybes	12 (16,7)	12 (16,7)	30	0,000	6 (14,3)	18 (17,6)	20,571	0,002
Teisė mokytis gimtąją kalbą	18 (25)	12 (16,7)			12 (28,6)	18 (17,6)		
Teisė į mokyklą be patyčių	24 (33,3)	6 (8,3)			6 (14,3)	24 (23,5)		
Teisė būti išklausytiems	6 (8,3)	18 (25)			12 (28,6)	12 (11,8)		
Teisė būti gerbiamiems	6 (8,3)	6 (8,3)			-	12 (11,8)		
Teisė į žodžio laisvę	-	12 (16,7)			6 (14,3)	6 (5,9)		
Teisė reikšti savo nuomonę	6 (8,3)	6 (8,3)			-	12 (11,8)		

Tyrimo anketoje buvo klausiama, kuo skiriasi mokinių ir mokytojų lyderystė mokykloje. 41,7 proc. (N=60) mokinių mano, kad mokytojai turi daugiau teisių už mokinius, 41,7 proc. (N=60) mano, kad nesiskiria, nes mokiniai ir mokytojai turi vienodas teises, 12,5 proc. (N=18) mano, kad mokiniai turi daugiau teisių už mokėtojus ir 4,2 proc. (N=6) pasirinko kitą variantą. Duomenys pateikti 12 paveiksle.

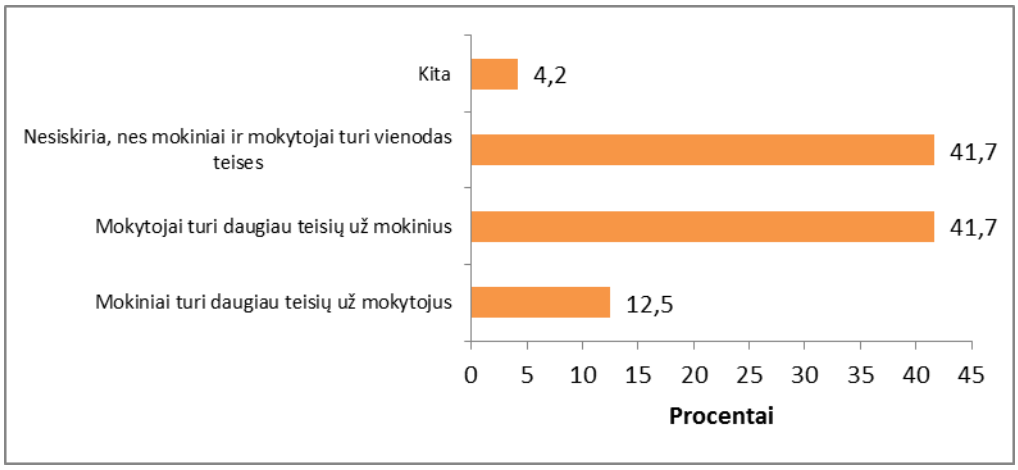

12 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kuo skiriasi mokinių ir mokytojų lyderystė mokykloje?“

Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (66,7 proc.) nurodė, kad mokytojai turi daugiau teisių už mokinius, negu mergaitės (16,7 proc.), tačiau jos dažniau nurodė, kad nesiskiria, nes mokiniai ir mokytojai turi vienodas teises (66,7 proc.), nes $p<0,05$. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal amžiaus grupes neaptikta.

Lentelė 10.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kuo skiriasi mokinių ir mokytojų lyderystė mokykloje?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Mokiniai turi daugiau teisių už mokytojus	12 (16,7)	6 (8,3)	51,2	0,000	6 (14,3)	12 (11,8)	2,662	0,447
Mokytojai turi daugiau teisių už mokinius	12 (16,7)	48 (66,7)			18 (42,9)	42 (41,2)		
Nesiskiria, nes mokiniai ir mokytojai	48 (66,7)	12 (16,7)			18 (42,9)	42 (41,2))		

turi vienodas teises								
Kita	-	6 (8,3)			-	6 (5,9)		

Respondentų paprašius atsakyti, ar jie mano, kad mokiniai ir mokytojai priima sprendimus kartu, 83,3 proc. (N=120) mano, kad sprendimus mokykloje priima mokytojai pasitardami su mokiniais, 12,5 proc. (N=18) mano, kad sprendimus mokykloje priima mokytojai, neatsižvelgdami į mokinių nuomonę ir 4,2 proc. (N=6) pasirinko kitą variantą. Duomenys pateikti 13 paveiksle.

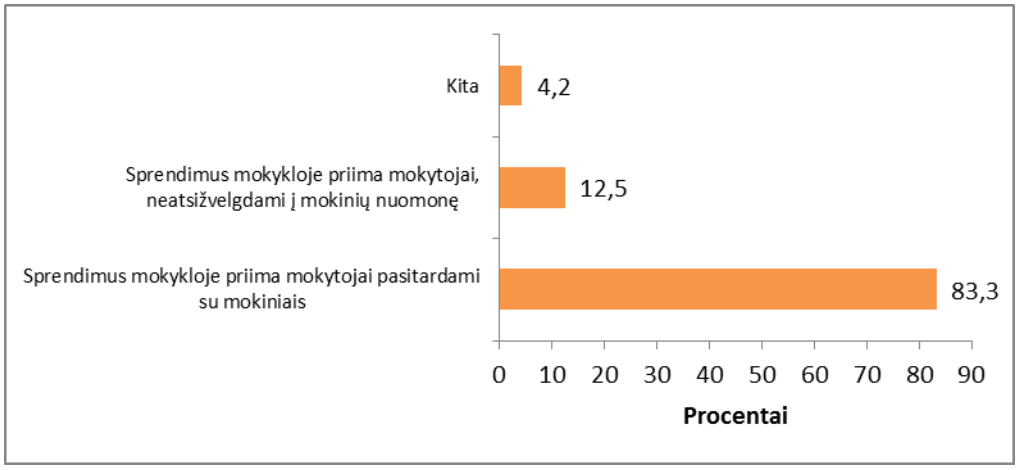

13 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar manai, kad mokiniai ir mokytojai priima sprendimus kartu?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (91,7 proc.) nurodė, kad sprendimus mokykloje priima mokytojai pasitardami su mokiniais, negu berniukai (75 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat 12 – 14 metų mokiniai dažniau nurodė (100 proc.), kad sprendimus mokykloje priima mokytojai pasitardami su mokiniais, negu 15 – 18 metų mokiniai (76,5 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė11

. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar manai, kad mokiniai ir mokytojai priima sprendimus kartu?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Sprendimus mokykloje priima mokytojai pasitardami su mokiniais	66 (91,7)	54 (75)	9,2	0,010	42 (100)	78 (76,5)	11,859	0,003

Sprendimus mokykloje priima mokytojai, neatsižvelgdami į mokinių nuomonę	6 (8,3)	12 (16,7)			-	18 (17,6)		
Kita	-	6 (8,3)			-	6 (5,9)		

Kaip matome iš 14 paveikslo, 62,5 proc. (N=90) mano, kad mokykloje mokiniams suteikiama pakankamai informacijos apie lyderystę ir 37,5 proc. (N=54) mano, kad nepakankamai.

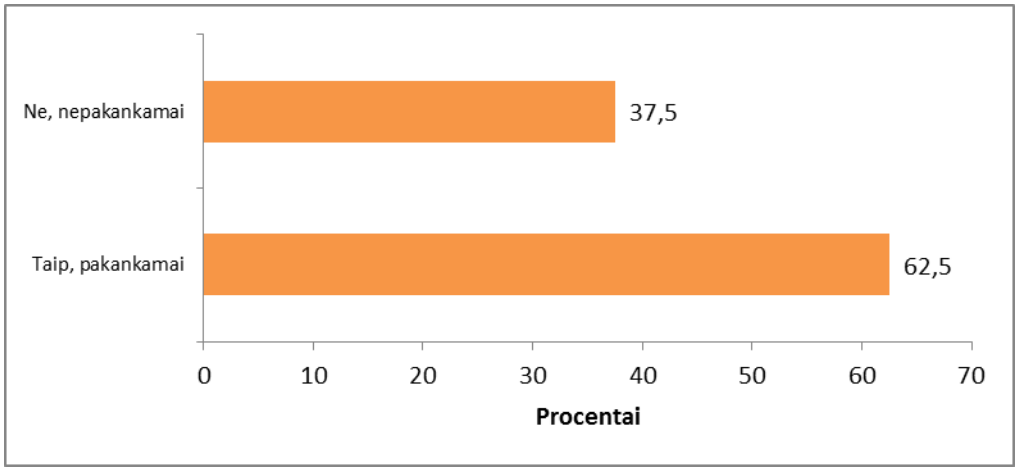

14 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar mokykloje mokiniams suteikiama pakankamai informacijos apie lyderystę?“

Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (75 proc.) atsakė, kad pakankamai suteikiama informacija apie lyderystę, negu mergaitės (50 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat 12 – 14 metų mokiniai dažniau atsakė (100 proc.), kad pakankamai informacijos, negu 15 – 18 metų (47,1 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė 12.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar mokykloje mokiniams suteikiama pakankamai informacijos apie lyderystę?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Taip, pakankamai	36 (50)	54 (75)	9,6	0,003	42 (100)	48 (47,1)	35,576	0,000

Ne, nepakankamai	36 (50)	18 (25)			-	54 (52,9)		

Tyrimas parodė, kad 52,8 proc. (N=76) mokinių atsakė, kad mokykloje vyksta labai retai mokymai/diskusijos apie lyderystę, 30,6 proc. (N=44) atsakė, kad mokykloje niekas nevyksta ir po 8,3 proc. (N=12) atsakė, kad vyksta dažnai ar labai dažnai. Duomenys pateikti 15 paveiksle.

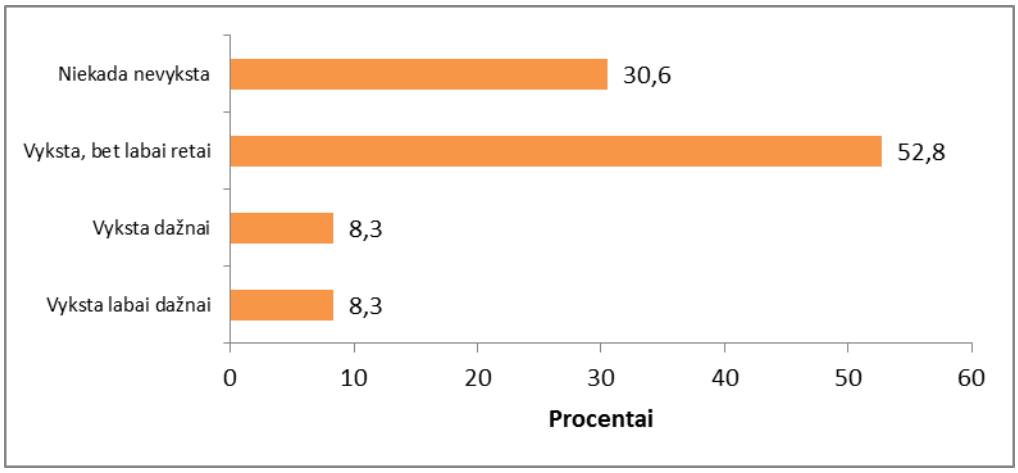

15 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar mokykloje vyksta mokymai/diskusijos apie lyderystę?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės atsakė, kad mokykloje mokymai niekada nevyksta (36,1 proc.), negu berniukai (25 proc.), nes $p<0,05$. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal amžiaus grupes neaptikta.

Lentelė 13.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar mokykloje vyksta mokymai/diskusijos apie lyderystę?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Vyksta labai dažnai	-	12 (16,7)	26,297	0,000	6 (14,3)	6 (5,9)	6,224	0,101
Vyksta dažnai	12 (16,7)	-			6 (14,3)	6 (5,9)		
Vyksta, bet labai retai	34 (47,2)	42 (58,3)			18 (42,9)	58 (56,9)		
Niekada nevyksta	26 (36,1)	18 (25)			12 (28,6)	32 (21,4)		

Net 87,5 proc. (N=126) mokinių mano, kad yra svarbu, kad mokykloje vaikai būtų supažindinami su lyderystės ugdymu, 8,3 proc. (N=12) mano, kad nesvarbu ir 4,2 proc. (N=6) nurodė kitą variantą. Duomenys pateikti 16 paveiksle.

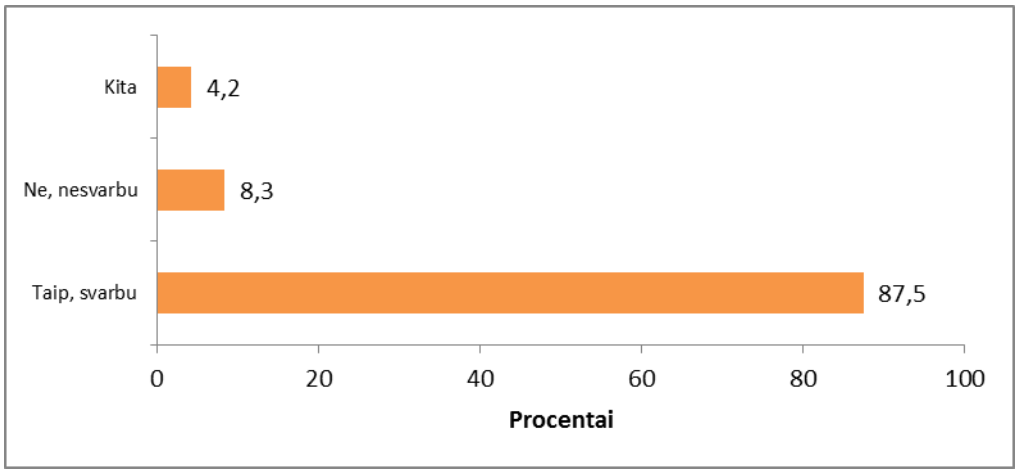

16 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar manai, kad svarbu, kad mokykloje vaikai būtų supažindinami su lyderystės ugdymu?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (100 proc.) atsakė, kad svarbu, jog mokykloje būtų supažindinami su lyderystės ugdymu, negu berniukai (75 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat 15 – 18 metų mokiniai dažniau (94,1 proc.) nurodė, kad yra svarbu, negu 12 – 14 metų mokiniai (71,4 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė 14.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Ar manai, kad svarbu, kad mokykloje vaikai būtų supažindinami su lyderystės ugdymu?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Taip, svarbu	72 (100)	54 (75)	20,571	0,000	30 (71,4)	96 (94,1)	18,843	0,000
Ne, nesvarbu	-	12 (16,7)			6 (14,3)	6 (5,9)		
Kita	-	6 (8,3)			6 (14,3)	-		

Respondentų paprašius atsakyti, kas trukdo laisvai reikšti nuomonę pamokų metu, 34 proc. (N=49) atsakė, kad nuomonė leidžiama išsakyti, bet į ją neatsižvelgiama, 29,2 proc. (N=42) atsakė, kad trukdo baimė būti nubaustam/tai, jei jų nuomonė nepatiks mokytojui, 22,2 proc. (N=32) atsakė,

kad nuomonės nereiškia, nes nenori ir 4,2 proc. (N=6) nurodė kitą variantą. Duomenys pateikti 17 paveiksle.

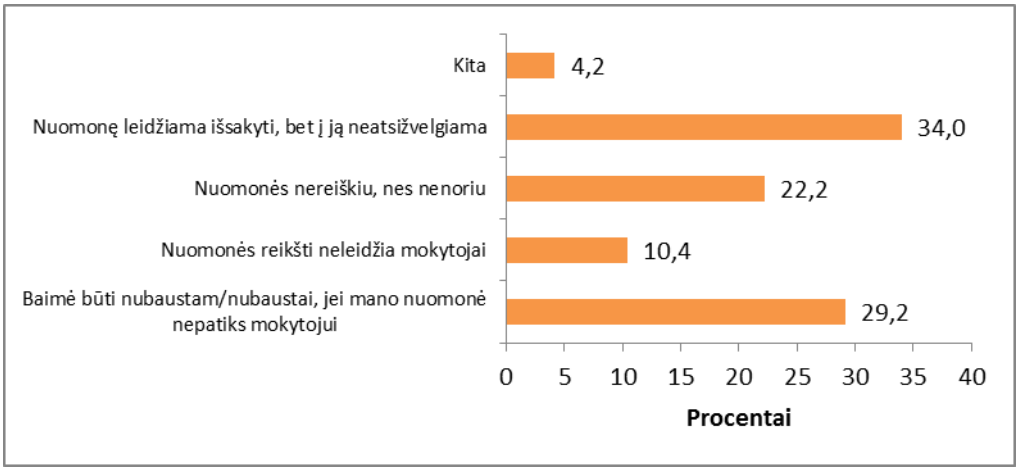

17 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kas trukdo laisvai reikšti nuomonę pamokų metu?“

Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (41,7 proc.) atsakė, kad trukdo baimė būti nubaustam, negu mergaitės (16,7 proc.), tačiau jos dažniau nurodė, kad nuomonės nereiškia, nes nenori (33,3 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat 15 – 18 metų mokiniai dažniau nurodė, kad trukdo baimė būti nubaustam (35,3 proc.), negu 12 – 14 metų mokiniai (14,3 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė 15.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kas trukdo laisvai reikšti nuomonę pamokų metu?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Baimė būti nubaustam/nubaustai, jei mano nuomonė nepatiks mokytojui	12 (16,7)	30 (41,7)	26,830	0,000	6 (14,3)	36 (35,3)	20,746	0,000
Nuomonės reikšti neleidžia mokytojai	5 (6,9)	10 (13,9)			4 (9,5)	11 (10,8)		
Nuomonės nereiškiu, nes nenoriu	24 (33,3)	8 (11,1)			8 (19)	24 (23,5)		
Nuomonę leidžiama išsakyti, bet į ją neatsižvelgiama	31 (43,1)	18 (25)			18 (42,9)	31 (30,4)		

Kita	-	6 (8,3)			6 (14,3)	-		

Daugiau nei trečdalis mokinių 37,5 proc. (N=54) atsakė, kad juos paskatintų atvirai reikšti savo nuomonę jiems svarbiais klausimais mokykloje teigiamas mokytojų nusiteikimas ir noras išklausyti nuomonę, 36,1 proc. (N=52) mano, kad paskatintų geresnis savo teisių išmanymas, 22,2 proc. (N=32) mano, kad viešos moksleivių diskusijos jiems svarbiais klausimais ir 4,2 proc. (N=6) nurodė kitą variantą. Duomenys pateikti 18 paveiksle.

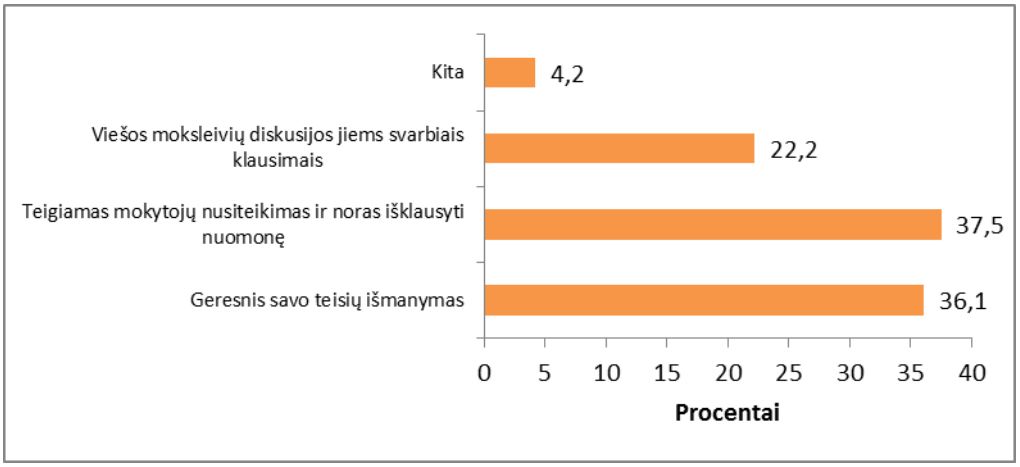

18 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kas tave paskatintų atvirai reikšti savo nuomonę tau svarbiais klausimais mokykloje?“

Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (50 proc.) atsakė, kad paskatintų geresnis savo teisių išmanymas, negu mergaitės (22,2 proc.), tačiau jos dažniau nurodė, kad paskatintų teigiamas mokytojų nusiteikimas ir noras išklausyti nuomonę (50 proc.), nes $p<0,05$. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal amžiaus grupes neaptikta.

Lentelė 16.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kas tave paskatintų atvirai reikšti savo nuomonę tau svarbiais klausimais mokykloje?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Geresnis savo teisių išmanymas	16 (22,2)	36 (50)	20,192	0,000	12 (28,6)	40 (39,2)	4,933	0,177
Teigiamas mokytojų nusiteikimas ir noras išklausyti nuomonę	36 (50)	18 (25)			18 (42,9)	36 (35,3)		

Viešos moksleivių diskusijos jiems svarbiais klausimais	14 (19,4)	18 (25)			12 (28,6)	20 (19,6)		
Kita	6 (8,3)	-			-	6 (5,9)		

Beveik trečdalis mokinių 29,2 proc. (N=42) nurodė, kad dalyvauja planuojant klasės išvykas, 24,3 proc. (N=35) dalyvauja rūpinantis mokyklos aplinka, 16 proc. (N=23) dalyvauja rengiant mokyklos šventes, 12,5 proc. (N=18) dalyvauja pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu, 10,4 proc. (N=15) dalyvauja kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles ir 7,6 proc. (N=11) dalyvauja numatant atsiskaitymų datas. Duomenys pateikti 19 paveiksle.

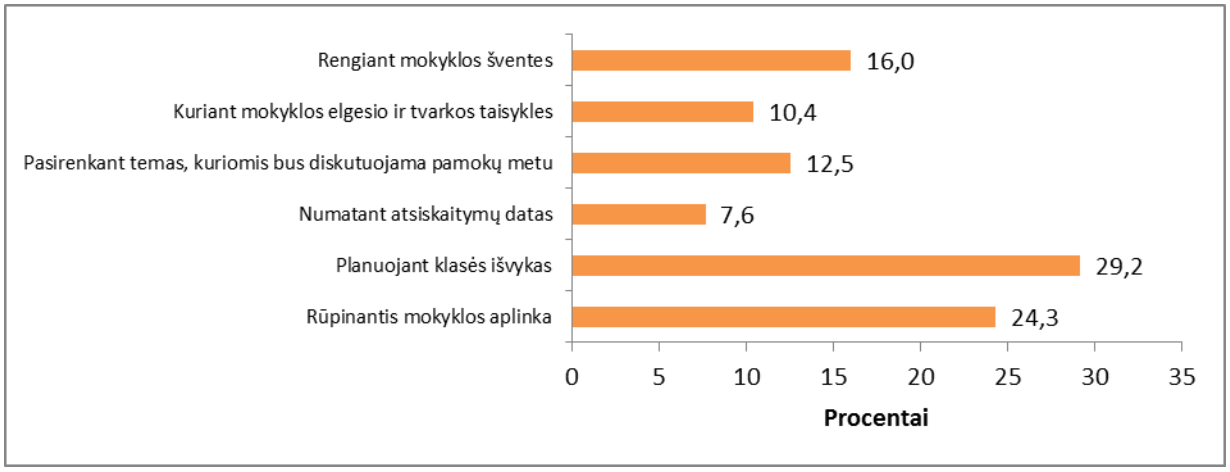

19 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kuriose iš pateiktų veiklų dalyvauji?“

Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai nurodė, kad dalyvauja rūpinantis mokyklos aplinka (36,1 proc.), negu mergaitės (12,5 proc.), tačiau jos dažniau nurodė, kad dalyvauja planuojant klasės išvykas (41,7 proc.) ir rengiant mokyklos šventes (23,6 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat 12 – 14 metų mokiniai dažniau nurodė, kad dalyvauja planuojant klasės išvykas (57,1 proc.), negu 15 – 18 metų (17,6 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad dalyvauja rengiant šventes (22,5 proc.), kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles (14,7 proc.) ar numatant atsiskaitymų datas (10,8 proc.), nes $p<0,05$.

Lentelė 17.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kuriose iš pateiktų veiklų dalyvauji?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Rūpinantis mokyklos aplinka	9 (12,5)	26 (36,1)	25,479	0,000	14 (33,3)	21 (20,6)	38,496	0,000
Planuojant klasės išvykas	30 (41,7)	12 (16,7)			24 (57,1)	18 (17,6)		
Numatant atsiskaitymų datas	5 (6,9)	6 (8,3)			-	11 (10,8)		
Pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu	5 (6,9)	13 (18,1)			4 (9,5)	14 (13,7)		
Kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles	6 (8,3)	9 (12,5)			-	15 (14,7)		
Rengiant mokyklos šventes	17 (23,6)	6 (8,3)			-	23 (22,5)		

Tyrimas parodė, kad 26,4 proc. (N=38) mokinių norėtų dalyvauti kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles, 22,2 proc. (N=32) norėtų dalyvauti pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu, 19,4 proc. (N=28) norėtų dalyvauti rengiant mokyklos šventes, 13,2 proc. (N=19) norėtų dalyvauti planuojant klasės išvykas, 10,4 proc. (N=15) norėtų dalyvauti numatant atsiskaitymų datas ir 8,3 proc. (N=12) nurodė kitą variantą. Duomenys pateikti 20 paveiksle.

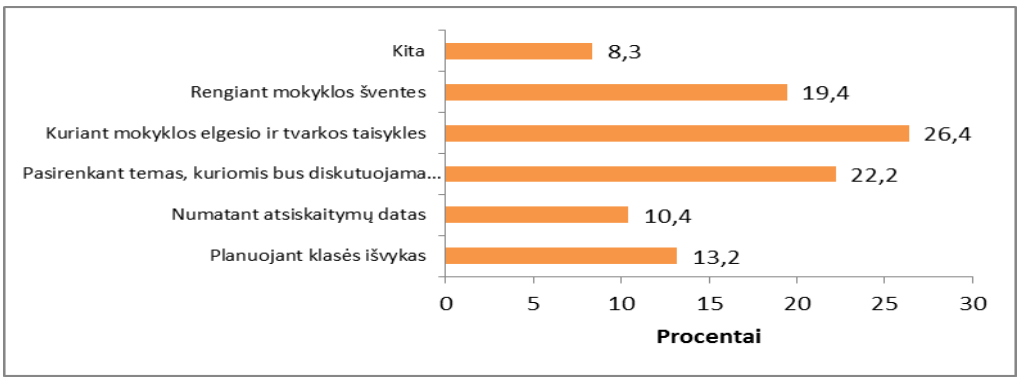

20 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kokių tau svarbių sprendimų priėmime mokykloje norėtum dalyvauti?“

Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (22,2 proc.) nurodė, kad norėtų dalyvauti planuojant klasės išvykas, negu mergaitės (4,2 proc.), tačiau mergaitės dažniau norėtų dalyvauti pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu (27,8 proc.) ar kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles (33,3 proc.), nes $p<0,05$. Taip pat dažniau 15 – 18 metų mokiniai norėtų dalyvauti pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu (28,4 proc.) ar kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles (32,4 proc.), negu 12 – 14 metų, nes $p<0,05$.

Lentelė 18.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kokių tau svarbių sprendimų priėmime mokykloje norėtum dalyvauti?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Planuojant klasės išvykas	3 (4,2)	16 (22,2)	27,879	0,000	6 (14,3)	13 (12,7)	44,223	0,000
Numatant atsiskaitymų datas	7 (9,7)	8 (11,1)			8 (19)	7 (6,9)		
Pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu	20 (27,8)	12 (16,7)			3 (7,1)	29 (28,4)		
Kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles	24 (33,3)	14 (19,4)			5 (11,9)	33 (32,4)		
Rengiant mokyklos šventes	18 (25)	10 (13,9)			8 (19)	20 (19,6)		
Kita	-	12 (16,7)			12 (28,6)	-		

Daugiau nei trečdalis 37,5 proc. (N=54) mokinių apie mokyklos tarybos veiklą nieko nežino, po 16,7 proc. (N=24) mokinių, mano, kad mokyklos taryba organizuoja konkursus ar šventes, 12,5 proc. (N=18) nurodė, kad moksleivių taryba yra, bet jos veiklų nežino, 8,3 proc. (N=12) mano, kad siūlo įvairias idėjas mokyklai ir 8,3 proc. (N=12) nurodė, kad jie yra dar per maži žinoti apie tai. Duomenys pateikti 21 paveiksle.

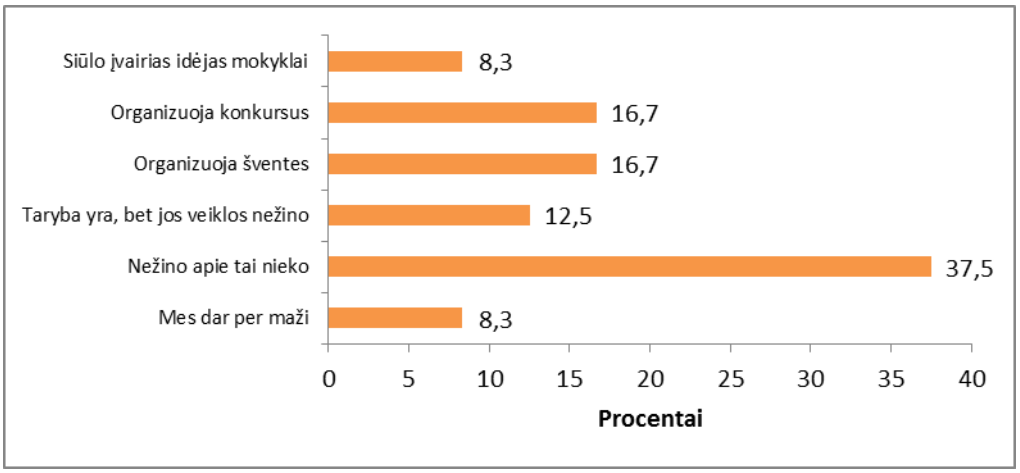

21 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kokias Moksleivių Tarybos veiklas žinai?“

Statistiškai reikšmingai dažniau 12 – 14 metų mokiniai dažniau (71,4 proc.) atsakė, kad nežino apie tai nieko, negu 15 – 18 metų amžiaus mokiniai (23,5 proc.), nes $p<0,05$. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal lytį neaptikta.

Lentelė 19.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kokias Moksleivių Tarybos veiklas žinai?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Mes dar per maži	6 (8,3)	6 (8,3)	8,667	0,123	12 (28,6)	-	79,462	0,000
Nežino apie tai nieko	24 (33,3)	30 (41,7)			30 (71,4)	24 (23,5)		
Taryba yra, bet jos veiklos nežino	6 (8,3)	12 (16,7)			-	18 (17,6)		
Organizuoja šventes	18 (25)	6 (8,3)			-	24 (23,5)		
Organizuoja konkursus	12 (16,7)	12 (16,7)			-	24 (23,5)		
Siūlo įvairias idėjas mokyklai	6 (8,3)	6 (8,3)			-	12 (11,8)		

Beveik pusė 42,9 proc. (N=72) mokinių mano, kad lyderystė padeda tapti labiau atsakingu, 21,4 proc. (N=36) mano, kad lyderystė padeda kurti geresnius santykius tarp mokinių ir mokytojų,

17,9 proc. (N=30) mano, kad lyderystės skatinimas padeda įtraukti daugiau mokinių į veiklas mokykloje ir 17,9 proc. (N=30) mano, kad lyderystė nėra naudinga. Duomenys pateikti 22 paveiksle.

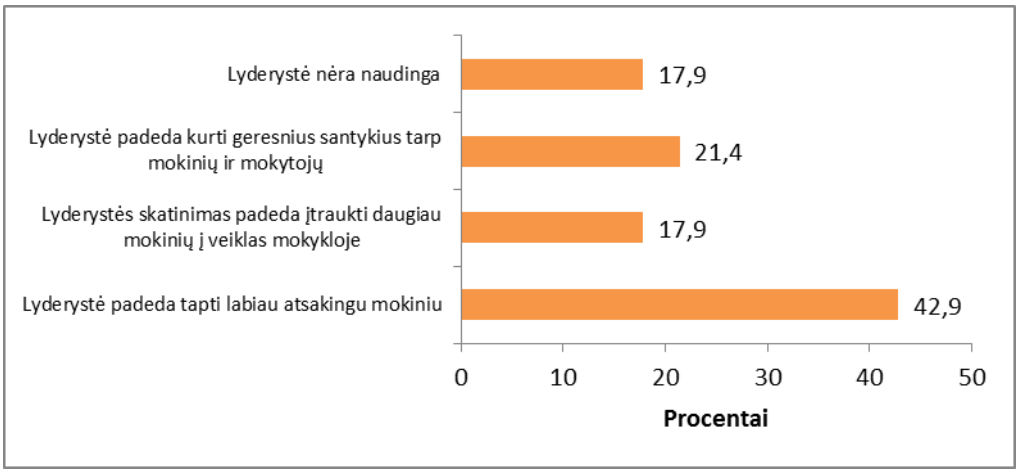

22 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kuo naudinga mokinių lyderystė?“

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (33,3 proc.) nurodė, kad lyderystės skatinimas padeda įtraukti daugiau mokinių į veiklas mokykloje, negu berniukai (8,3 proc.), nes $p<0,05$. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal amžiaus grupes neaptikta.

Lentelė 20.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal klausimą „Kuo naudinga mokinių lyderystė?“, n (proc.)

Reikšmės	Lytis		χ^2	p	Amžius		χ^2	p
	Mergaitės	Berniukai			12 – 14 m.	15 – 18 m.		
Lyderystė padeda tapti labiau atsakingu mokiniu	36 (50)	36 (50)	0	1	18 (42,9)	54 (52,9)	1,210	0,359
Lyderystės skatinimas padeda įtraukti daugiau mokinių į veiklas mokykloje	24 (33,3)	6 (8,3)	13,642	0,000	6 (14,3)	24 (23,5)	1,541	0,263
Lyderystė padeda kurti geresnius santykius tarp mokinių ir mokytojų	18 (25)	18 (25)	0	1	12 (28,6)	24 (23,5)	0,403	0,532
Lyderystė nėra naudinga	18 (25)	12 (16,7)	1,516	0,305	6 (14,3)	24 (23,5)	1,541	0,263

IŠVADOS

Apibendrinus lydėrystės sampratos teorinę analizę galima daryti išvadas, kad iš daugybės lyderystės apibrėžimų ir teorinių požiūrių galima išskirti elgsenos ir situacinį požiūrį, pagrįstą lyderio asmeninėmis savybėmis. Lyderis, pasak šios teorijos gali būti tik asmuo, kuris turi tam tikrą rinkinį asmenybės ir psichologinių bruožų. Iš esmės, pasak mokslininkų lyderius apibūdina penkios savybės: 1) protas ar intelektualiniai sugebėjimai; 2) dominavimas 3) pasitikėjimas savimi; 4) veiklumas ir energija; 5) žinios aktualiu klausimu. Tačiau kiti moksliniai tyrimai, lyginant tarpusavyje daugiau nei 120 tyrimų lyderio bruožų padarė išvadą, kad nėra rimtų mokslinių duomenų apie ilgalaikio lyderio savybes. Amerikos socialinėje psichologijoje ypač daug dėmesio buvo skiriama vadovavimo funkcijų rinkiniams. Nepaisant to lyderystės apibrėžimų įvairovėje galima įžvelgti ir panašumų - būtini trys vyraujantys elementai: grupės (sekėjai), tikslas (kontekatas) ir įtaka. Mokinių lyderystė yra glaudžiai susijusi su VTK (vaiko teisėmis) įgyvendinimu, Lietuvos švietimo įstatymais, Valstybės pažangos strategija. Šiuose dokumentuose yra įtvirtintos mokinių lyderystės ugdymo nuostatos, kurių tikslas - atviras kūrybingas ir atsakingas žmogus.

Apibendrinus mokinių lyderystės ugdymo įgyvendinimo nacionaliniu bei vietos lygmeniu teorinę analizę galima daryti išvadas, kad mokinių lyderystės prielaidas įvardija vaiko teisių konvencijoje įtvirtintos nuostatos, kurios turi būti grindžiamos praktika, kuri turėtų apimti visus mokyklos projektus ir programas, įtraukti mokinius klasėje dalintis savo nuomonėmis apie problemas ir dalyvauti diskusijose, analizuojant jiems svarbius klausimus, įgalinti mokinius bendradarbiauti su vietos valdžia ir platesne bendruomene. Šios ir kitos lyderystės ugdymo nuostatos yra įtvirtintos ir Lietuvos švietimo įstatyme. Šiandien dienai didelę reikšmę turi Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ iškėlusi sumanios Lietuvos viziją.

Atlikus lyderystės ugdymo įgyvendinimo Vilniaus raj. Kalvelių kaime tyrimą išaiškėjo, kad yra susipažinę su vaiko teisėmis. atsakė 75 proc. (N=108), kad susipažinę ir 25 proc. (N=36) nėra susipažinę. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal lytį ir amžiaus grupes neaptikta, nes $p>0,05$. Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (41,7 proc.), nei berniukai (8,3 proc.) apie vaiko teises sužinojo iš bendraminčių, nes $p<0,05$. Taip pat dažniau mergaitės (33,3 proc.), nei berniukai (1,4 proc.) sužinojo iš tėvų, nes $p<0,05$. 15 – 18 metų mokiniai dažniau (23,5 proc.) sužinojo iš tėvų, nei 12 – 14 metų mokiniai (2,4 proc.), nes $p<0,05$. Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (25 proc.) atsakė, kad jie supranta, kaip teisę dalintis savo nuomonėmis apie problemas mokykloje, negu mergaitės, tačiau mergaitės dažniau supranta (33,3 proc.) kaip teisę reikšti savo nuomonę klasėje,

negu berniukai (16,7 proc.), nes p<0,05. Taip pat 15-18 metų mokiniai dažniau mano, kad lyderystė suteikia įgūdžių pirmauti įvairiuose darbuose (17,6 proc.) ar lyderystė reiškia geresnių rezultatų siekimą (17,6 proc.), negu 12 – 14 metų mokiniai, nes p<0,05.

Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės sužinojo apie lyderystę iš televizijos (25 proc.), iš bendraamžių (41,7 proc.), iš tėvų (33,3 proc.) ar tiesiog sužinojo mokykloje (48,6 proc.), negu berniukai, tačiau jie dažniau sužinojo iš interneto (41,7 proc.), nes p<0,05. Taip pat dažniau 15 – 18 metų mokiniai sužinojo iš televizijos (17,6 proc.), iš interneto (41,2 proc.), iš bendraamžių (41,2 proc.), negu 12 – 14 metų, tačiau jie dažniau sužinojo iš tėvų (28,6 proc.) ar tiesiog sužinojo mokykloje (54,8 proc.), nes p<0,05. Respondentų paprašius atsakyti, kas trukdo dalyvauti priimant jiems svarbius sprendimus, 41,7 proc. (N=60) mano, kad neturi pakankami informacijos apie šią teisę ir nežino kaip ja naudotis, 37,5 proc. (N=54) atsakė, kad jiems nieks netrukdo, 16,7 proc. (N=24) mano, kad trukdo suaugusiųjų nenoras priimti jų nuomonę įvairiais klausimais ir 4,2 proc. (N=6) mano, kad nėra pakankamai subrendęs/usi, kad galėtų dalyvauti priimant sprendimus. Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (58,3 proc.) nurodė, kad neturi pakankamai informacijos apie šią teisę ir niekas netrukdo, negu berniukai (25 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad trukdo suaugusiųjų nenoras priimti jų nuomonę (33,3 proc.), nes p<0,05. Tai pat 15 – 18 metų mokiniai (52,9 proc.) dažniau nurodė, kad neturi pakankamai informacijos, negu 12 – 14 metų (14,3 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad trukdo suaugusiųjų nenoras (42,9 proc.), nes p<0,05. Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (33,3 proc.) nurodė, kad svarbu tiesė į mokyklą be patyčių, negu berniukai (8,3 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad svarbu teisė būti išklausytiems (25 proc.) ar teisė į žodžio laisvę (16,7 proc.), nes p<0,05. Taip pat 12 – 14 metų mokiniai dažniau nurodė, kad svarbu teisė mokytis gimtąja kalba (28,6 proc.) ar teisė būti išklausytiems (28,6 proc.), negu 15 – 18 metų, tačiau jie dažniau nurodė, kad svarbu teisė į mokyklą be patyčių (23,5 proc.) ar teisė būti gerbiamiems (11,8 proc.), nes p<0,05. Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės (91,7 proc.) nurodė, kad sprendimus mokykloje priima mokytojai pasitardami su mokiniais, negu berniukai (75 proc.), nes p<0,05. Taip pat 12 – 14 metų mokiniai dažniau nurodė (100 proc.), kad sprendimus mokykloje priima mokytojai pasitardami su mokiniais, negu 15 – 18 metų mokiniai (76,5 proc.), nes p<0,05. Kaip matome iš 14 paveikslo, 62,5 proc. (N=90) mano, kad mokykloje mokiniams suteikiama pakankamai informacijos apie lyderystę ir 37,5 proc. (N=54) mano, kad nepakankamai.

Tyrimas parodė, kad 52,8 proc. (N=76) mokinių atsakė, kad mokykloje vyksta labai retai mokymai/diskusijos apie lyderystę, 30,6 proc. (N=44) atsakė, kad mokykloje niekas nevyksta ir po 8,3 proc. (N=12) atsakė, kad vyksta dažnai ar labai dažnai. Statistiškai reikšmingai dažniau mergaitės atsakė, kad mokykloje mokymai niekada nevyksta (36,1 proc.), negu berniukai (25 proc.),

nes p<0,05. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal amžiaus grupes neaptikta. Net 87,5 proc. (N=126) mokinių mano, kad yra svarbu, kad mokykloje vaikai būtų supažindinami su lyderystės ugdymu, 8,3 proc. (N=12) mano, kad nesvarbu ir 4,2 proc. (N=6) nurodė kitą variantą. Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (41,7 proc.) atsakė, kad trukdo baimė būti nubaustam, negu mergaitės (16,7 proc.), tačiau jos dažniau nurodė, kad nuomonės nereiškia, nes nenori (33,3 proc.), nes p<0,05. Taip pat 15 – 18 metų mokiniai dažniau nurodė, kad trukdo baimė būti nubaustam (35,3 proc.), negu 12 – 14 metų mokiniai (14,3 proc.), nes p<0,05. Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (50 proc.) atsakė, kad paskatintų geresnis savo teisių išmanymas, negu mergaitės (22,2 proc.), tačiau jos dažniau nurodė, kad paskatintų teigiamas mokytojų nusiteikimas ir noras išklausyti nuomonę (50 proc.), nes p<0,05. Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal amžiaus grupes neaptikta. Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai nurodė, kad dalyvauja rūpinantis mokyklos aplinka (36,1 proc.), negu mergaitės (12,5 proc.), tačiau jos dažniau nurodė, kad dalyvauja planuojant klasės išvykas (41,7 proc.) ir rengiant mokyklos šventes (23,6 proc.), nes p<0,05. Taip pat 12 – 14 metų mokiniai dažniau nurodė, kad dalyvauja planuojant klasės išvykas (57,1 proc.), negu 15 – 18 metų (17,6 proc.), tačiau jie dažniau nurodė, kad dalyvauja rengiant šventes (22,5 proc.), kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles (14,7 proc.) ar numatant atsiskaitymų datas (10,8 proc.), nes p<0,05. Statistiškai reikšmingai dažniau berniukai (22,2 proc.) nurodė, kad norėtų dalyvauti planuojant klasės išvykas, negu mergaitės (4,2 proc.), tačiau mergaitės dažniau norėtų dalyvauti pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu (27,8 proc.) ar kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles (33,3 proc.), nes p<0,05. Taip pat dažniau 15 – 18 metų mokiniai norėtų dalyvauti pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu (28,4 proc.) ar kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles (32,4 proc.), negu 12 – 14 metų, nes p<0,05. Beveik pusė 42,9 proc. (N=72) mokinių mano, kad lyderystė padeda tapti labiau atsakingu, 21,4 proc. (N=36) mano, kad lyderystė padeda kurti geresnius santykius tarp mokinių ir mokytojų, 17,9 proc. (N=30) mano, kad lyderystės skatinimas padeda įtraukti daugiau mokinių į veiklas mokykloje ir 17,9 proc. (N=30) mano, kad lyderystė nėra naudinga

REKOMENDACIJOS

1. Reikėtų daugiau diskutuoti su vaikais apie lyderystę ir jų teises dalyvauti mokyklos, bendruomenės ir klasės veikloje spredžiant jiems svarbius sprendimus.
2. Reikėtų dažniau rengti mokymus/ diskusijas apie lyderystę.
3. Reikėtų skatinti mokinius nebijoti reikšti savo nuomės.

LITERATŪRA

1. Adelman, J. S., Marquis, S. J., ir Sabatos-DeVito, M. G. (2010). *Letters in words are read simulta- neously, not in left-to-right sequence.* United Kingdom: Psychological Science.
2. Aghababian, V., ir Nazir, T. (2000). *Developing normal reading skills: aspects of the visual process- es underlying word recognition*. Journal of Experimental Child Psychology.
3. Alberoni, F. (2006). *Menas vadovauti*. Vilnius: Dialogo kultūros centras.
4. Ališauskas, R., ir Dukynaitė, R. (2007). *Lyderystė kaip talka. Lyderių laikas. Švietimo vadybos kaitos projektas.* Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
5. Alvesson, M., ir Spicer, A. (2012). *Critical leadership studies: The case for critical performativity*. Human Relations.
6. Ballou, D., Sanders, W., ir Wright, P. (2004). *Controlling for student background in value-added assess- ment of teachers.* Journal for Educational and Behavioral Statistics.
7. Barvydienė, V., ir Kasiulis, J. (2004). *Vadovavimo psichologija*. Vilnius: Kauno technologijos universitetas.
8. *Bendrieji vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai.* Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=216580&p_query=&p_tr2
9. Bento, F. A. (2011). *Discussion about power relations and the concept of distributed leadership in higher education institutions*. Open Education Journal.
10. Berson, I. R., ir Berson, M. J. (2010). *High-tech Tots: Childhood in a digital world. Research in global child advocacy. Charlotte, NC*. Information Age.
11. Bitinas, B., Rupšienė, L., ir Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija [Qualitative research methodology]. I-II dalys.* Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
12. Carver, R. P. (1990). *Reading rate: A review of research and theory*. San Diego, CA: Academic Press.
13. Cetin, M., ir Keser, S. (2015). *The teacher leader in context of shared leadership in public schools.* American Journal of educational research, vol. 3, No. 8.
14. Cibulskas, G., ir Žydžiūnaitė, V. (2012). *Lyderystės vystymosi mokykloje modelis*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

15. Cibulskas, G. (2011). *Lyderystės vystymosi mokykloje modelis.* Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.lyderiulaikas.smm.lt/ll/index.php/lyderio-biblioteka/moksliniai-darbai/mokykl-modeliai/2311-html
16. Chmiel, N. (2005). *Darbo ir organizacinė psichologija [Work and organizational psychology]*.
17. Cortina, K. S., Carlisle, J. F., ir Zeng, J. (2008). *Context effects on students' gains in reading comprehension in Reading First schools in Michigan.* Technical Report 6.1. Evaluation of Reading First in Michigan. Ann Arbor, MI: University of Michigan.
18. Dukynaitė, R. (2015). *Lyderystė: sampratos, klasifikacijos, požymiai: metodinė priemonė*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
19. Dukynaitė, R., Ališauskas, R. (2012). *Strateginis valdymas kaip lyderystės priemonė.*
20. Falschlehner, G. (2014). *Die Digitale generation. Jugendliche lesen anders*. Wiena: Verlag Carl Ue- berreuter.
21. Glicman, C. D. (2010). *Lyderystė mokymuisi: kaip padėti mokytojams sėkmingai dirbti*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
22. Goleman, D., Boyatzis, R., ir Mckee, A. (2008). *Lyderystė: kaip vadovauti pasitelkiant emocinį intelektą.*
23. Gudaitis, R. (2005 m. birželio 8 d.). *Įžangos žodis.* Pranešimas konferencijoje: Vaiko teisės ir interesai žiniasklaidoje: teoriniai ir praktiniai aspektai. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0148593.pdf
24. Gumuliauskienė, A., Matusevičienė L. (2013). *Gimnazijos mokytojų lyderystės raiška: ypatumų analizė. Švietimas: politika, vadyba, kokybė* Nr. 3 (15). Šiauliai: Šiaulių universitetas.
25. Hargreaves, A., ir Fink, D. (2008). *Tvarioji lyderystė. Ar tam, ką kuriame, lemta išlikti?* Versa/TheBook.
26. Harris, A. (2010). *Pasidalytoji lyderystė mokykloje: ateities lyderių ugdymas*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
27. Kardelis, K. (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai.* Kaunas: Technologija.
28. Katiliūtė, E. ir kt. (2012). *Longitudinio Lietuvos švietimo lyderystės raiškos tyrimo metodologija ir instrumentai*. Vilnius: ŠMM Švietimo aprūpinimo centras.

29. *Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*. Prieiga per internetą: http://www.jrd.lt/index.php?1987382772

30. Jevsejevienė, J. *Piliečio ugdymas supažindinant su vaiko teisėmis ir jas įgyvendinant pradinėse klasėse*. Prieiga per internetą: http://www.gimtasiszodis.lt/jevsejev_03_4.htm

31. *Jungtinių Tautų Vaiko teisių deklaracija*. Prieiga per internetą: http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/vaiko%20teisiu%20deklarac.htm

32. *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, sutrumpinta vaikams skirta versija*. Prieiga per internetą: http://www.savethechildren.net/lithuania/child_rights/un_cr_convention_child.html

33. *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaita*. (2004). Prieiga per internetą: http://www.socmin.lt/index.php?-1641228193

34. Kiel, L. D., ir Watson, D. J. (2009). *Effective Leadership and Emotional Labor: A View from the Local Level.* Public Administration Review. January–February, vol. 69, 21–25.

35. Lambert, L. (2011). *Lyderystės gebėjimai ir tvari mokyklų pažanga*. Kaunas: Vitae littera.

36. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 2011, Nr.38-1804.

37. *Lietuvos švietimo įstatymas.* Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm

38. *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2008 metų veiklos ataskaita*. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=339917&p_query=&p_tr2

39. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2010). *Švietimo problemos analizė. Socialinis dialogas švietime: kas? ką? kaip?* Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo plėtotės centro politikos analizės grupė.

40. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras (2010). *Įsakymas dėl priešmokyklinio ugdymo pedagogo pavyzdinio pareigybinio aprašo rengimo*. Nr. ISAK-1581. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ti/isakymai.htm

41. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras (2005). *Įsakymas dėl pavyzdinio auklėtojo pareigybės aprašymo patvirtinimo*. Nr. ISAK-2249. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ti/isakymai.htm

42. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras (2005). *Įsakymas dėl rekomendacijų mokytojų metodinei veiklai organizuoti patvirtinimo* Nr. ISAK-1781. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ti/isakymai.htm

43. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras (2007). *Įsakymas dėl valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančiųskyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo.* Nr.ISAK-556. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ti/isakymai.htm

44. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *Vaiko teisių ir apsaugos.* Prieiga per internetą: http://www.socmin.lt/index.php?-1445770994

45. *Longitudinio Lietuvos švietimo lyderystės raiškos tyrimo metodologija ir instrumentai* (2011). Prieiga per internetą: http://www.lyderiulaikas.smm.lt/ll/attachments/324_2.1.14%20veikla_%20galutinis%20variantas.pdf

46. Marzano, R. J., Waters, T., ir McNulty, B. A. (2011). *Veiksminga mokyklų lyderystė [Effective school leadership]*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

47. Monkevičius, A. V. (2002 m. gegužės 23 d.). *Vaiko teisių įgyvendinimas švietimo sistemoje*. Pranešimas II tarptautinėje konferencijoje: Vaikų teisės Europoje. Vilnius: Prieiga per internetą: www.smm.lt/naujienos/docs/k020523.htm

48. Morgan, A., ir Kennewell, S. E. (2005). *The role of play in the pedagogy of ICT*. Education & Informaion. Prieiga per internetą: http://202.116.45.198/xxjsjy/webcourse/teachDevlp/PAPERS/5.pdf

49. Northouse, P. G. (2009). *Lyderystė. Teorija ir praktika*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.

50. OECD (2008). *Improving School Leadership: Volume 1 – Policy and Practice*. Paris.

51. Pescitelli, D. *An Analysis of Carl Rogers'. Theory of Personality*. Prieiga per internetą: http://pandc.ca/?cat=carl_rogers&page=rogerian_theory

52. Plienaitytė, S. (2007). *Švietimo lyderystė Lietuvoje: ekspertų vertinimai. Lyderių laikas*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

53. Schyns, B., Kiefer, T., ir Tymon, A. (2011). *Teaching implicit leadership theories to develop leader sand leadership: How and why it can make a difference*. Academy of Management Learning & Education.

54. Urbanovič, J., ir Navickaitė, J. (2016). *Lyderystė autonomiškoje mokykloje*. *Monografija.* Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas.

55. Urbonienė, E. (2009 gegužės 29 d.). *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo aktualijos Lietuvoje.* Pranešimas konferencijoje: Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijai 20 metų: problemos ir aktualijos. Vilnius. Prieiga per internetą: www3.lrs.lt/docs2/TYAFQMDZ.DOC

56. *Statistinės informacijos apie vaikus rodikliai. Socialinė apsauga*. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878

57. Šėrytė, I. *Apie vaiko teisių apsaugą Lietuvoje*. Prieiga per internetą: http://www.balsas.lt/naujiena/223945/apie-vaiko-teisiu-apsauga-lietuvoje/rubrika:naujienos-lietuva-politika

58. Šilingienė, V. (2012). *Lyderystė.* Kaunas: Kauno technologijos universitetas.

59. *Vaiko teisių apsauga.* Prieiga per internetą: http://www.un.lt/lt/unicef/veikla-ir-partneriai/valstybes- institucijos/vaiko-teisiu-apsauga/

60. Valuckienė, J. ir kt. (2015). *Lyderystė mokymuisi: teorija ir praktika mokyklos kaitai*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.

61. Valuckienė, J. (2007). *Lyderystės aspektai šalies bendrojo lavinimo mokyklose. Situacijos ir tendencijų analizė, remiantis Mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo ataskaitomis*. Prieiga per internetą: http://www.lyderiulaikas.smm.lt/ll/index.php/lyderio-biblioteka/straipsniai/straipsniai/234.html

62. Želvys, R. (2003). *Švietimo organizacijos vadyba: mokomoji priemonė [Management of educational organization: educational material]*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 73.

Želvys, R. (2001). *Švietimo vadybos pagrindai. Mokomoji priemonė [Fundamentals of educational management]*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

SANTRAUKA

Šiandieniniame globaliame pasaulyje yra akcentuojamos ne tik žinios ir gebėjimai, bet ir savarankiškos, kūribingos ir žiniomis grįstos lyderystės ugdymas. Baigiamojo Magistrinio darbo tema – „ *Mokinių lyderystės ugdymo galimybės kaime*.„ Pagrindinis darbe keliamas klausimas – kokios yra mokinių ugdymo galimybės kaime vertinant iš Vaiko teisių konvencijos nuostatų.

Tyrimo objektas. Mokinių lyderystės ugdymas kaime.

Tyrimo tikslas: ištirti mokinių lyderystės ugdymo galimybes kaime.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti lyderystės sampratą.
2. Įvardinti vaikų lyderystės ugdymo prielaidas.
3. Atskleisti lyderystės ugdymo sąsajas su vaiko teisių konvencija ir atskirų principų įgyvendinimu.
4. Įvertinti lyderystės ugdymo galimybes kaimo mokykloje.

Tyrimo metodai.

1. Mokslinės literatūros, teisės aktų, susijusių su vaiko teisių įgyvendinimu ir švietimo dokumentų analizė, siekiant išanalizuoti ir atskleisti lyderystės teorijų sampratas bei ištirti lyderystės galimybių raišką švietimo dokumentuose.

2. Apklausa raštu. Parengta anketa mokiniams, remiantis vaiko teisių konvencija siekiant nustatyti lyderystės ugdymą kaimo bendrojo ugdymo mokykloje.

3. Apklausos raštu statistinė duomenų analizė. Tyrimo duomenų statistiniai analizei atlikti buvo naudojama SPSS (angl. Statistical Package for Social Science) programos 17.0 versija. Diagramoms atvaizduoti buvo naudojama MS Excel 2010.

Darbas susideda iš Įvado, Sąvokų žodynėlio, Dviejų dalių: 1. Mokinių lyderystės ugdymo įgyvendinimo ir VTK (vaiko teisių konvencijos) sąsajos teorinės analizės; 2. Mokinių lyderystės ugdymo įgyvendinimo Vilniaus raj. Kalvelių kaime tyrimas.

Siekiant ištirti mokinių lyderystės ugdymo galimybes kaime buvo atliktas tyrimas ir išanalizuoti duomenys. Iš viso tyrime dalyvavo 144 kaimo mokyklos mokiniai. Buvo atrinkta lygiai 72 mergaitės ir 72 berniukai, kiekvienoje klasėje po 24 mokinius. Respondentų paprašius atsakyti, kaip

jie supranta, kas yra vaiko teisė į lyderystės ugdymą, 25 proc. (N=36) mano, kad tai teisė reikšti savo nuomonę klasėje, 20,8 proc. (N=30) mano, kad tai teisė į pokalbius ir apsisprendimus dėl mokymo, mokymosi ir vertinimo, 12,5 proc. (N=18) mano, kad lyderystė suteikia įgūdžių pirmauti įvairiuose darbuose, 12,5 proc. (N=18) mano, kad lyderystė reiškia geresnių rezultatų siekimas, 12,5 proc. (N=18) mano, kad tai teisė dalintis savo nuomonėmis apie problemas mokykloje, 8,3 proc. (N=12) mano, kad būti lyderiu reiškia būti geriausiam. Darbo pabaigoje yra pateikiamos Išvados, Rekomendacijos bei Literatūros sąrašas ir Priedai.

SUMMARY

Today's global world focuses not only on knowledge and skills, but also on the development of independent, creative and knowledge-based leadership. The topic of the final Master's thesis is - "*Opportunities for pupils' leadership development in the countryside*".

The main question raised in the thesis is assessment of pupils' education in the countryside in accordance with the provisions of the Convention on the Rights of the Child.

Research object. Development of pupils' leadership in the countryside.

Purpose of the research: to investigate the opportunities for pupils' leadership development in the countryside.

Research tasks:

1. Define the concept of leadership.
2. Identify the preconditions for developing children's leadership.
3. Reveal the links between leadership development with the Convention on the Rights of the Child and the implementation of individual principles.
4. Evaluate the development of leadership opportunities in rural schools.

Research methods.

1. Analysis of scientific literature, legislation and educational documents related to the implementation of the rights of the child in order to analyze and disclose the concepts of leadership theories and to explore the expression of leadership opportunities in educational documents.
2. Questionnaire in writing. A questionnaire for pupils was prepared on the basis of the Convention on the Rights of the Child in order to determine the development of leadership at the general education school in village.
3. Statistical analysis of the written questionnaire. Statistical analysis of the statistical data was carried out using SPSS (Statistical Package for Social Science) program version 17.0. MS Excel 2010 was used to represent charts.

The work consists of an Introduction, a Glossary of terms, Two parts: 1. Theoretical analysis of the relationship between the implementation of development of pupils' leadership and the CRC (Convention on the Rights of the Child); 2. Investigation of the implementation of pupils' leadership development in Kalveliai village, Vilnius district.

In order to explore the possibilities of pupils' leadership development in the countryside, there was analyzed the data and conducted a study. In total 144 students of rural schools participated in the study. There were exactly 72 girls and 72 boys in each class with 24 pupils. Having asked the respondents of how they understand what is the child's right to the development of leadership, 25%

(N = 36) believe it is a right to express their opinion in the classroom, 20.8 per cent (N = 30) consider that it has the right to talk and make decisions about teaching, learning and assessment, 12.5% (N = 18) believe that leadership provides the skills to lead in a variety of jobs, 12.5 per cent (N = 18) think that leadership means achieving better results, 12.5 per cent (N = 18) believe that it is the right to share their opinions about problems at school, 8.3% (N = 12) consider that being a leader means being the best. At the end of the thesis Conclusions, Recommendations, References and Annexes are presented.

PRIEDAI

1. Priedas

ANKETA

Esu vaiko teisių apsaugos studentė. Šiuo metu rašau magistro diplominį darbą tema "*MOKINIŲ LYDERYSTĖS UGDYMO GALIMYBĖS KAIME*". Anketa skirta 7-12 klasių moksleiviams. Maloniai kviečiu atsakyti į pateiktus klausimus. Anketa yra anoniminė, jos rezultatai bus naudojami tik magistrinio darbo tiriamosios dalies rašymui.

Šios anketos rezultatai viešai nepublikuojami

- **Tavo lytis**
  - Mergaitė
  - Berniukas

- **Tavo amžius (įrašykite) _____**
- **Tavo klasė (įrašykite) _____**
- **Tavo mokykla (įrašykite) _____**
- **Kokiame miestelyje/kaime gyveni? (įrašykite) _____**

- **Ar esi susipažinęs su vaiko teisėmis?**
  - Taip
  - Ne

- **Iš kur sužinojai apie vaiko teises?**
  - Iš spaudos
  - Iš televizijos
  - Iš interneto
  - Iš bendraamžių
  - Iš tėvų
  - Kita (įrašykite) _____
  - Iki šiol nežinojau apie vaiko teises

- **Kaip Tu supranti, kas yra vaiko teisė į lyderystės ugdymą? Ką tau reiškia lyderystė? (atsakymą parašykite)**

  _____

  _____

  _____

  _____

- **Iš kur sužinojai apie lyderystę?**
  - Iš spaudos
  - Iš televizijos
  - Iš interneto
  - Iš bendraamžių
  - Iš tėvų
  - Sužinojau mokykloje
  - Kita (įrašykite) _____
  - Iki šiol nežinojau apie šią teisę

- **Kas trukdo dalyvauti priimant Tau svarbius sprendimus?**
  - Neturiu pakankamai informacijos apie šią teisę ir nežinau kaip ja naudotis
  - Trukdo suaugusiųjų nenoras priimti mano nuomonę įvairiais klausimais
  - Nesu pakankamai subrendęs/subrendusi, kad galėčiau dalyvauti priimant sprendimus
  - Niekas netrukdo
  - Kita (įrašykite) _____

- **Kokios vaiko teisės Tavo nuomone yra svarbios mokykloje? Įvardink Tavo nuomone tris svarbiausias**

  _____

  _____

  _____

  _____

- **Kuo skiriasi mokinių ir mokytojų lyderystė mokykloje?**
  - Mokiniai turi daugiau teisių už mokytojus
  - Mokytojai turi daugiau teisių už mokinius
  - Nesiskiria, nes mokiniai ir mokytojai turi vienodas teises
  - Kita (įrašykite) _____

- **Ar manai, kad mokiniai ir mokytojai priima sprendimus kartu?**
  - Sprendimus mokykloje priima mokytojai pasitardami su mokiniais
  - Sprendimus mokykloje priima mokytojai, neatsižvelgdami į mokinių nuomonę
  - Kita (įrašykite) _____

- **Ar tavo nuomone mokykloje mokiniams suteikiama pakankamai informacijos apie lyderystę?**
  - Taip, pakankamai
  - Ne, nepakankamai

- **Ar mokykloje vyksta mokymai/diskusijos apie lyderystė? Kaip dažnai?**
  - Vyksta labai dažnai
  - Vyksta dažnai
  - Vyksta, bet labai retai
  - Niekada nevyksta
  - Kita (įrašykite) _____

- **Ar manai, kad svarbu, kad mokykloje vaikai būtų supažindinami su lyderystės ugdymu?**
  - Taip, svarbu
  - Ne, nesvarbu
  - Kita (įrašykite) _____

- **Kas trukdo laisvai reikšti nuomonę pamokų metu?**
  - Baimė būti nubaustam/nubaustai, jei mano nuomonė nepatiks mokytojui
  - Nuomonės reikšti neleidžia mokytojai
  - Nuomonės nereiškiu, nes nenoriu
  - Nuomonę leidžiama išsakyti, bet į ją neatsižvelgiama
  - Kita (įrašykite) _____

- **Kas Tave paskatintų atvirai reikšti savo nuomonę Tau svarbiais klausimais mokykloje?**
  - Geresnis savo teisių išmanymas
  - Teigiamas mokytojų nusiteikimas ir noras išklausyti nuomonę
  - Viešos moksleivių diskusijos jiems svarbiais klausimais
  - Kita (įrašykite) _____

- **Kuriose iš pateiktų veiklų dalyvauji? (Galima pasirinkti kelis atsakymų variantus)**
  - Rūpinantis mokyklos aplinka
  - Planuojant klasės išvykas
  - Numatant atsiskaitymų datas
  - Pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu
  - Kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles
  - Rengiant mokyklos šventes
  - Kita (įrašykite) _____

- **Kokių Tau svarbių sprendimų priėmime mokykloje norėtum dalyvauti?**
  - Planuojant klasės išvykas
  - Numatant atsiskaitymų datas
  - Pasirenkant temas, kuriomis bus diskutuojama pamokų metu
  - Kuriant mokyklos elgesio ir tvarkos taisykles
  - Rengiant mokyklos šventes
  - Kita (įrašykite) _____

- **Jeigu Tavo mokykloje veikia Moksleivių Taryba, kokias jos veiklas žinai (įvardinkite pagrindines tris)? Jeigu mokyklos tarybos nėra, įrašykite, kad nėra**

  _____

  _____

  _____

  _____

- **Kuo Tavo nuomone naudinga mokinių lyderystė?**
  - Lyderystė padeda tapti labiau atsakingu mokiniu
  - Lyderystės skatinimas padeda įtraukti daugiau mokinių į veiklas mokykloje
  - Lyderystė padeda kurti geresnius santykius tarp mokinių ir mokytojų
  - Lyderystė nėra naudinga
  - Kita (įrašykite) _____